

na pulze...

časopis prešovskej univerzity

Ročník I.

CíSLO 1 / NOVEMBER 2008

Martina Kozmová, výstava Fotosyntéza

Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove

Redakcia: Mgr. Martina Ivanová, PhD., Mgr. Soňa Pariláková, PhD.,
Mgr. Adela Mitrová, PhD., Zuzana Kováčová

Logá rubrík: Ivana Gibová

Grafický návrh hlavičky časopisu: Peter Slávik – PS grafika

Sadzba: Ing. Ladislav Nagy

email: redakcia@unipo.sk

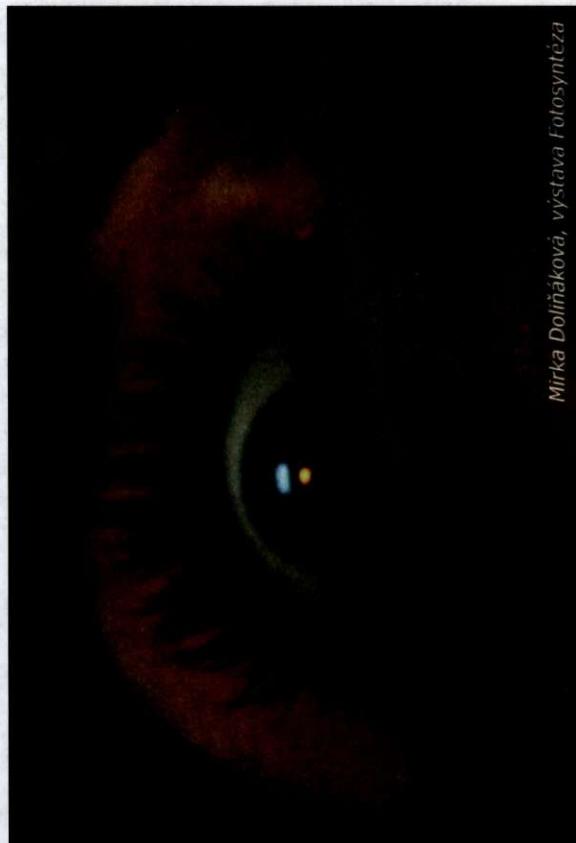
Tlač: Grafotlač Prešov

Zrod? Znovuzrodenie? Prerod? Redizajn? Reštrukturalizácia? Transformácia? Inovácia?

Hľadám adekvátny termín na pomenovanie udalosti, ktorou je štart novej podoby nášho univerzitného časopisu. Je to vôbec udalosť? Ako sa to vezme. Ak to vnímame ako určitý zlom na trajektórii vývoja mediálnej komunikácie našej univerzity, tak nepochybne áno. Avšak ak v nás slovo udalosť evokuje predstavu niečoho jednorazového, a teda ukončeného, potom je primeranejšie hovoriť o začiatku procesu či príbehu. Náš časopis „Na PULze“ teraz len začína písat svoje dejiny. Tie, ako vieme, tvoria ich aktéri. Dúfam, že nimi budeme my všetci, či už sa radíme ku konformným technokratom, alebo nekonformným humanistom. Všetci, či už v komunikácii uprednostňujeme ikonický, alebo verbálny jazyk. Interaktívny charakter časopisu a symbóza jeho tlačenej a elektronickej, na „world wide webe“ zakorenenej verzie reflekтуje výzvy súčasnej epochy globálneho spoločenstva siete. Byť súčasťou siete – znamená vitálne a viditeľné bytie. Ostať mimo siete – znamená postupné upadanie do zabudnutia v anachorickej agónii. Je skutočne len na nás, akademickej komunité Prešovskej univerzity v Prešove, ako využijeme túto príležitosť na zlepšenie našej vnútornnej i vonkajšej komunikácie a imidžu v očiach verejnosti. Tak teda pulzujme, žime, komunikujme. Pestujme kultúru akademickej názorovej tolerancie, ale nezabúdajme na úctu k pravde a etickým princípm nášho európskeho civilizačného priestoru.

Qoud bonum, felix, faustum fortunatumque sit!

prof. RNDr. René Matlovič, PhD.
rektor

Mirka Dolináková, výstava Fotosyntéza

Martina Kozmová, výstava Fotosyntéza

Časopis Na PULze vznikol ako elektronický časopis Prešovskej univerzity. Našou ambíciou bolo osloviť čo najširšie publikum: ľudí, ktorí sú s Prešovskou univerzitou nejako späť, vyučujúcich, študentov, zamestnancov, ale aj širšiu verejnosť. Z tohto hľadiska by univerzita nemala byť len do seba uzavretým svetom, v jej podstate je totiž zakódovaná otvorenosť – k problémom a udalostiam, ktoré sa odohrávajú vonku, za jej „oknom“.

Printová verzia časopisu pokračuje v tradícii, ktorá sa v súvislosti s univerzitným časopisom začala písat už pred niekoľkými rokmi. Je pre všetkých, ktorým nestačí počítačové „okno“ do sveta, ale ktorí stále radi počúvajú šušťanie novinového papiera a ktorí sa potrebujú písaného slova dotknúť a ohmatáť si ho.

Printová verzia sa bude koncipovať na báze článkov z elektronickej verzie: prednosť pritom budú dostávať články, ktoré presiahnu žáner správy a budú prinášať informácie o podujatiach pútavým spôsobom. Vnútorná podmienka takéhoto písania je jednoduchá: Piš to, čo by si si mal chuť prečítať aj ty sám.

Časopis vzniká na základe spolupráce vedenia, vyučujúcich a študentov. Našou ambíciou je rozvojiť paletu žánrov i spracúvaných tém – každý z nás je predsa nie len tvor univerzitný, ale nesie si so sebou celý skúsenostný komplex vecí, ktoré ho trápia, zaujímajú, tešia. Univerzitný časopis, ak do úvahy vezmeme prvú časť tohto pomenovania, *universitas*, by mal byť univerzálnou platformou na diskusie z rôznorodých oblastí. Pozývame preto každého, kto sa chce s nami zapojiť do dobrodružstva písaného slova.

Redakcia

Univerzita a ideály alebo Struna, ktorá znie

Univerzita a ideály – hneď v titulku dve cudzie slová. Cudzie? Podľa členenia slovnej zásoby slovenčiny slová cudzieho pôvodu, no hádam nie neznáme. Vieme však ozaj v úplnosti, na čo odkazujeme, keď ich vyslovíme?

Miesto: Európa. Čas: 11. – 12. storočie. Stredovek. Nedopíňajme však k nemu tak často skloňovaný prívlastok „temný“, pretože práve v tom čase vzniká UNIVERSITAS. A nie jedna: Salerno, Bologna, Modena, Oxford, Vicenza, Valencia, Arezzo, Padova, Toulouse, Cambridge, Salamanca, Siena, Sevilla, Lisabon... Nie žeby dovtedy neexistovalo žiadne vzdelávanie, napríklad v stredovekých mestských školách pri kláštoroch a katedrálach, no počnúc desiatym storočím vzniká úplne nová podoba inštitúcie. Univerzita sa od predošlých škôl líšila najmä svojou nezávislosťou. Nespadala pod miestne úrady či kláštor, bola samosprávnym celkom, ktorý dosával štatút i ďalšie privilegiá priamo od panovníka alebo pápeža. Vzniká tak nový slobodný priesor, ktorý si vydobyla ľudská túžba po poznaní. Práve vzdelanie si univerzity určili ako svoj najvyšší cieľ. Exkurz do histórie by mohol byť ešte detailnejší a spojený s určite zaujmavým porovnávaním univerzitného života v jeho začiatkoch a dnes. Mnohé sa postupom času premenilo. Ak však predsa vieme v niečom nájsť kontinuitu, ktorá prepája vzdelanosti, aká je jej podoba? Čím je univerzita dnes? Je spoločenstvom, v ktorom všetko úsilie smeruje k nadobudnutiu a rozvíjaniu skutočného vzdelania? A je pre nás dnes vzdelenosť ideálom? Jedna otázka nebadane vyvoláva ďalšiu. Čo je to ideál? Potrebujeme ho vôbec?

Úprimne, aké bývajú najčastejšie reakcie voči človeku, ktorý o sebe prezradí, že má nejaké ideály? Skeptické pousmiate alebo v lepšom prípade zhovievavé prižmúrenie očí? V rámci ľahkej či očividnejšej irónie sa tak zamieňa idealista – človek, ktorý má ideály – za rojka, ktorý žije v ilúziách, nevediac odlišiť svoju vidinu od skutočnosti. Ďalšie zahmlievanie pojmu vidieť napríklad v zámene ideálu a idolu. Tieto spôsoby vyjadrovania naznačujú niečo o stave vnútoria slova ideál v klíme dnešnej spoločnosti. Je to pre nás teda predsa len svojím spôsobom cudzie slovo? Mohli by sme sa obrátiť na výkladový slovník, nech nám sprehľadní a spresní jeho význam. Ako ho rozpoznáme a odlišíme od spominaných ilúzií a úzko sebeckých želaní? Okrem slovníka však máme aj vlastnú intuiciu, skúsme sa teda najprv obrátiť knej a byť prieskumníkmi sami. Pozrime sa, ako v nás ideál pôsobí. Niekedy sa nám môže najprv ohlasovať iba ako nezreteľná túžba. Túžba po niečom, čo ešte nevieme pomenovať. Zdá sa však, že to vôbec nie je onen pragmatizmus výhodného v zmysle „čo je pre mňa najideálnejšie“ – naopak, z predstavy ideálu neplynie pohodlie, skôr výzva na prekonávanie prekážok. Podobne v ľom nenájdeme úzko osobný záujem, skôr smeruje „hore“, „nad“, do priestoru, v ktorom sa naň môže vzťahovať aj nieko iný. A ešte? Napriek námahe, ktorú anticipuje, má

svojskú príťažlivosť. Rozvíja, nadchýna, aktivizuje, vlieva tvorivé sily a radosť z práce na sebe. Možno by sme ideál mohli čiastočne vymedziť aj z opačnej strany. Jeho absenciu alebo prítomnosť niečoho, čo sa za ideál iba vydáva, bude pravdepodobne skôr či neskôr sprevádať nuda, znechutenie, apatia, rutina, formalizmus, pocit mŕnlosti a nezmyselnosti, ustrnutia.

Chce to odvahu mať ideály, a predsa sa zdá, že s nimi okrem prekážok dostávame aj silu na ich prekonávanie. Prečo nás tak oslovujú hrdinovia rozprávok, ktorí sa neuspokoja s hocičím priemerným a vrhajú sa do zápasov s nebezpečenstvom, aby našli tú jedinú vyvolenú? Vnímame, že ideál je niečo, čo sa dotýka podstaty; podstaty veci, javu, človeka, jeho postu. Zdá sa, že úzko súvisí s ľudským sebauskutočňovaním, napĺňaním, a teda i s pocitom šťastia. Učenci starých čias ho videli v obraze hviezd, ktorá viedie pútnika na ceste ako kompas a nedá mu zablúdiť.

Možno by vznikol spor o to, či je ideál najsilnejšou motiváciou ľudského konania, no jeho obraz v dejinách nasvedčuje tomu, že je motiváciou najvznešenejšou. Vzpíera sa naša pragmatická letora voči slovu vznešený? Nuž dajme pozor, aby nás neochota vnímať vznešenosť ideálu neusvedčila z podobnosti s líškou známej Ezopovej bájky. Aj tá napokon označila hroznzo za kyslé nie preto, žeby také ozaj bolo, ale iba preto, že naň nemohla dosiahnuť.

Ak však vieme, že ideál pred nami neleží kvôli tomu, aby sme ho hneď v úplnosti dosiahli, ale preto, aby sme sa k nemu mohli neustále približovať a tak zdokonaľovať a skráslovať seba i svoje okolie, nemusíme sa uchyľovať k sebaklamu. Každý človek má svoje tempo, v akom na svojej individuálnej ceste k napĺňaniu ideálu smeruje. Výstižne to pomenúva podobenstvo starého čínskeho príslovia: Človek je struna napnutá medzi zemou a nebom. Zem je skutočnosť a nebo ideál. Ak by struna nebola napnutá, vôbec by neznela. Ak je napnutá príliš, môže prasknúť. Dôležité je nezastať, byť napnutý ako struna na harfe. Zniet.

Iba ak človek vzhliada k tomu najvznešenejšiemu, môže vložiť do úsilia celé svoje bytie – rozum, vôľu i srdce.

Z predošlých úvah akoby prirodzene vyplývala otázka, kde inde ak nie na univerzite by sme mali hľadať ľudí s ideálmi. Na mieste, kde sa intenzívne poznáva, kde sa tvoria myšlienky. Na mieste, ktoré stredoveký štatút nazýval *prameňom múdrosti*. V akých konkrétnych podobách by sa tu teda prvotná túžba po vzdelaní mohla napĺňať? Vedecké fakulty sa rýchlo menia; informácie, technológie, teórie pribúdajú – vedieť sa v nich orientovať a vybrať tie, ktoré najdôveryhodnejšie a najúplnejšie vystihujú fungovanie sveta – to by mohol byť jeden z rozmerov akademického vzdelania. Dnešné teórie môžu byť po čase prekonané novými objavmi, novonájdenými súvislostami. Poznávanie je nepretržitým procesom. Máme tu v istom bode času a priestoru k dispozícii vždy len istý obzor, výsek skutočnosti. Preto azda viac ako iba učiť konkrétné teórie a fakty by univerzitné vzdelanie malo viesť k cibreniu mys-

lenia a nástojiť na zvedavosti a kladení otázok. Viac sa spoločne pýtať ako ponúkať hotové odpovede. Veď dobre položená otázka býva začiatkom nejedného nového výskumu alebo východiskom na riešenie náročného problému. Rozvíjať tak krok po kroku svoju tvorivosť, byť rovnako pozorný k detailom i celku, byť samostatný a zodpovedný za svoje činy. Spoznávať nielen obzor študijného odboru, ale aj medziľudské vzťahy, kultivovať svoj emočný a sociálny život. Pripraviť sa na komunikáciu a spoluprácu s rôznymi typmi ľudí a inštitúcií. Naučiť sa jasne vyjadriť vlastný názor, ale nenárokovali si na jeho absolútnu platnosť, presvedčivo a vecne argumentovať, kultúrne a konštruktívne prejavíť svoj nesúhlás. Nadobúdať zdravé sebavedomie, ale cvičiť sa aj v pokore, úcte a empatii voči okoliu. Byť vnímavý ku kráse a vedieť ju odlišiť od lacnej pozlátky. Stavať si svoj rebríček hodnôt, spozaňať a rozvíjať svoje najvlastnejšie talenty. Latinské slovo *universitas* by sme mohli preložiť ako súhrn, celok, spolok. Je teda zrejmé, že aj smerovanie k ideálu bude najúčinnejšie, ak pri ňom bude spoločenstvo nachádzať vzájomnú podporu.

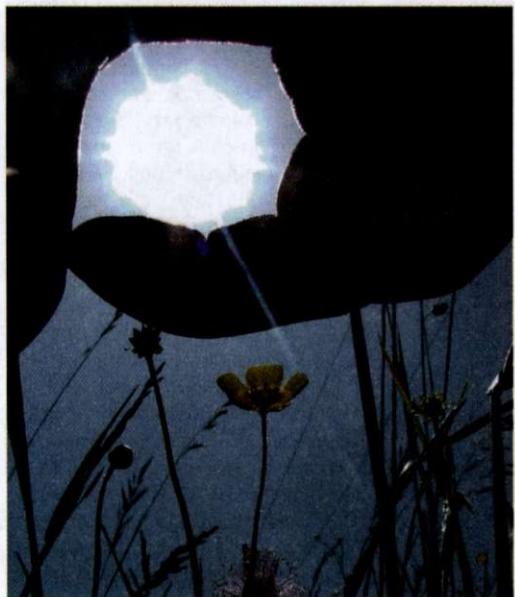
Učitelia a študenti sú si podobní v tom, že neustále vedome pracujú na svojom zdokonaľovaní. Sú partnermi, aj keď sa nachádzajú v odlišných fázach cesty. Na jednej strane učiteľ študentovi predostiera poznanie, ktoré za svoj život obsiahol, odovzdáva mu esenciu toho najlepšieho, čo v ňom rokmi a skúsenosťou dozrelo, na druhej strane študent svojimi otázkami učiteľa neustále podnecuje a inšpiruje. Aj zákon *synergie* hovorí, že ak jednotky pracujú v súčinnosti, paradoxe začína platiť, že jeden plus jeden je viac ako dva. Napokon, o sile ľudského spoločenstva a o zmysluplnosti jeho budovania svedčí i skúsenosť, že ľahko a trváce sa učíme najmä od tých, ku ktorým máme vrúcný vzťah (hádam každý to zažil v detstve).

Učiteľom je ten, kto sa neuspokojí s vykazovaním predpísaných výkonov, kto neustále prehľubuje svoje vedenie a koho každý študent zaujíma ako celostná a jedinečná bytosť, a preto sa snaží objaviť a čo najlepšie rozvinúť všetky jej talenty. Uvedomuje si, že jeho poznanie musí byť živé ako plameň ohňa, že nesie štafetu a s ňou i zodpovednosť za to, čo učí a čo sa má stať súčasťou mentálneho sveta iných ľudí. (Samotná múdrost sa odovzdáť nedá, je možné len inšpirovať k jej hľadaniu.)

Študentom je ten, kto úprimne túži nielen po databáze poznatkov a záverečnom diplome, ale po hlbokom pochopení princípov a súvislostí, kto má túžbu nachádzať v štúdiu odpovede na otázky, ktoré mu kladie jeho životná cesta.

Jeden in druhý sa podielajú na hľadaní otázok a odpovedí, majú radosť z tvorenia, formulovania, zachovávajú si esenciu detského nadšenia pre objavovanie vonkajšieho i vnútorného sveta. Uvedomujú si, že každé ich stretnutie je jedinečnou príležitosťou a vzájomným darom.

Mladosť je obdobím, v ktorom sa vo vedomí človeka ideály vynárajú, obdobím, keď si ich môže najživšie uvedomiť. Azda iba preto, aby ich potom rýchlo stratil či zahodil? Ak sa pozrieme na veľké osobnosti his-

Ivana Gibová: O

tórie, ich život bol naplnený smerovaním k tomu, čo práve v mladosti prvýkrát zazreli ako výzvu. Našiel by Schlieman svoju Tróju, ak by v ňom nepretrval plamienok túžby zažatý čítaním Homéra? Zvládol by Schweitzer po tridsiatke náročné štúdium medicíny (po tom, čo už absolvoval štúdium teologickej a filozofickej), ak by pred sebou neustále nevidel potrebu pomoci v rovníkovej Afrike? Existovala by v dnešnej podobe slovenská reč, ak by generácia štúrovcov po prvých nezdaroch zanechala svoje úsilie o pozdvihnutie národného života?

Ideály sa akoby znenazdania objavia v mladosti, ale na to, aby sme ich jasne videli a nasledovali i v neskôršom období, už musíme vynaložiť vlastné úsilie. Možno to úsilie nie je márne, možno má v sebe niečo z rozprávkovej živej vody, možno je pravdivá myšlienka Karolíny Světlej: *To, čo spôsobuje staranie, nie je vek, ale strata ideálov.*

Svet sa stáva takým, akými sú ľudia, ktorí ho tvoria. Stažujeme sa dennodenne na jeho nedokonalosť. Kto ho však má pretvoriť, ak vznešené obrazy nebudú žiť aspoň v myslach univerzitného spoločenstva a odtiaľ prúdiť cez oduševnených a nadšených jednotlivcov ďalej? Sú otázky, na ktoré si môže odpovedať iba každý sám. Aký ideál v nás žije a na koľko mu chceme a vieme načúvať? Máme odvahu vlastnou skúsenosťou preveriť, či v približovaní sa k nemu vzrástie kvalita a hodnota nášho bytia?

Nad niečim však predsa môžeme premýšľať spoločne. Zdá sa, že hľadaním učiteľského a študentského poslania v univerzitnom spoločenstve sa približujeme k tomu, aby sme porozumeli svetu a našli svoje miesto v ňom. A to nie je nič menšie ako úloha, ktorá sa pred nami rozprestiera na plátnе celého nášho života.

Nech máme odvahu vidieť ideály vo svojom vnútri a tiež silu a vytrvalosť smerovať k nim a napínať ich.

Mgr. Soňa Paríláková, PhD.

Literatúra je bytosťne nepraktická

Narodil sa 20. januára 1940 v Šúrovciach. Študoval na Filozofickej fakulte v Prešove, kde od roku 1969 pracuje na Katedre slovenského jazyka a literatúry. Vydal literárnovedné práce Próza a skutočnosť, Epické posteje, Medzi mnohoznačnosťou a presnosťou, Poetika prozaického textu a Z rozprávania, úvah a rozhovorov. Je autorom próz Žobráci, Pieseň o studničnej vode, Temporálne poznámky, Nenapísaný román a Excentrická univerzita. Pre deti napísal knihu Mačacia krajina. V roku 2004 získal za prózu Nenapísaný román cenu Dominika Tatarku. Stanislav Rakús.

Sociológovia tvrdia, že v priebehu storočia dochádza v západnej civilizácii pravidelne k zmenám, v rámci ktorých spoločnosť nano-vo usporiada seba samu, svoj postoj k svetu, svoje základné hodnoty. Ľudia si pod tlakom premien vždy rozprávali integrujúce príbehy, ktoré im pomáhalo uvedené zmeny prekonať. V akom príbehu podľa teba žijeme dnes? Majú v tomto príbehu ešte svoje miesto vznešené ideály?

Ak budeme chápať príbeh ako metaforu alebo nediferencovanú kolektivistickú tendenciu, a nie ako hypotaktický, k cieľu smerujúci pohyb, potom by som povedal, že hlavnou črtou nášho dnešného príbehu je povrchný hedonizmus s dominujúcim kultom tellesnosti a peňazí. Hedonistickú povrchnosť sprevádza skôr groteskná „celebritná“ a „smotánkovitá“ blýskavosť ako prítomnosť akýchsi vznešených ideálov.

Bolo by však obrovským zjednodušením, keby sme sa týmito črtami pokúšali vystihnúť a charakterizovať svet, v ktorom žijeme. Je predsa zjavné, že v každom spoločenstve a v každej dobe sú ľudia charakterní i bezcharakterní, tvorí i netvorí, mûdri i hlúpi, egoistickí i altruistickí, povrchní i hlbokí, teda i takí, ktorí vznešené ideály nielen majú, ale usilujú sa ich svojím životom a prácou aj napínať.

Známe sú tvoje úvahy o rýchлом, deštrukčnom pôsobení negatívnych a pomalom, evolučnom pôsobení pozitívnych sil. Väčšinu vecí, od ktorých závisí kvalita života a vnútorná spokojnosť, treba pomaly kultivovať – partnerské vzťahy, záhradu za domom, nachádzanie zmyslu práce. Ako vnímaš v tomto kontexte univerzitné prostredie? Je vysoká škola „na ceste“ napínania ideálov, ktoré stáli pri jej vzniku?

Neviem celkom, aké ideály stáli pri vzniku vysokej školy. Viem iba, ak budem hovoriť za svoj literárny odbor, že v nom na rozdiel od iných muzických oblastí nebola nikdy tendencia skúmať prostredníctvom talentových skúšok, či má uchádzač o štúdium predpoklady vnímať literatúru ako umenie. Tento vstupný deficit sa potom hlboko a rozhodujúco preplňa do celého systému vyučovania. Na druhej strane môžem konštatovať, že v disciplínach, kto-

rým sa venujem - sú nimi teória literatúry a teória umeleckého textu -, mi nik nebránil robiť to, čo som pokladal z hľadiska identifikácie a diagnostiky umeleckého textu za dôležité.

Súčasťou meniacou sa spoločnosti je aj to, že esteticky orientované povolania, akými sú lekár alebo učiteľ, ustupujú esteticky pôsobiacim zamestnaniam, ako je pracovník reklamnej agentúry, moderátor. Aj v súvislosti s učiteľským povolaním a jeho realizáciou sa čoraz viac vyzdvihujú také fenomény ako informačné napredovanie alebo vzdelenostné elitárstvo. Ako v tomto kontexte vnímaš ty poslanie učiteľa?

Estetická dimenzia spomenutých zamestnaní sa dá odvodzovať z masovej kultúry, orientovanej na elektronické médiá, čo samo osebe vypovedá o tom, že s estetikou v pravom zmysle nemajú tieto profesie veľa spoločného.

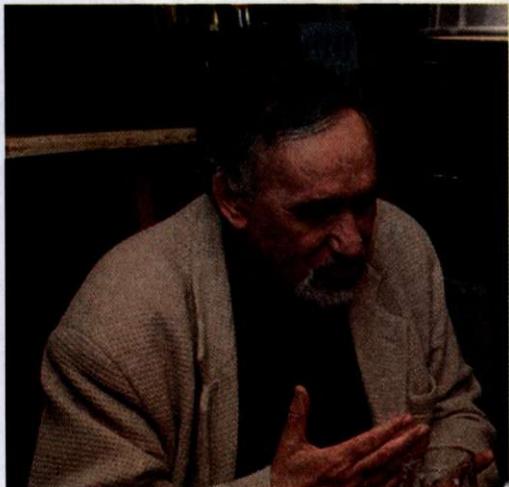
Pokiaľ ide o poslanie učiteľa, konkrétnie o poslanie učiteľa na vysokej škole, je podľa môjho názoru špecifické v tom, že nemá sprostredkujúci, ale tvorivý a problémový charakter. Ak sa veda zakladá na pomenovaní videného a objaveného, potom by mal vysokoškolský pedagóg predstrieť svojim študentom takú teoretickú systematiku a pojmové inštrumentárium na uchopenie predmetu, ktoré vytvoril on sám. Z tohto dôvodu je bytosťne dôležitá späťosť vedeckovýskumnej práce s pedagogickým procesom a pôsobením.

Pomenovanie učiteľa aj etymologicky súvisí s významom „viest“, sprevádzať, byť sprievodom“. Hral niekto v tvojom študentskom živote alebo v začiatkoch tvojho profesionálneho pôsobenia úlohu sprievodcu?

Na strednej škole som nemal nijaké filologické a literárne záujmy. Po matúre som chcel ísť ako Trnavčan do blízkej Bratislavu na medicínu, no keď ma tam neprijali, začal som po dodatočných prijímacích pohovoroch študovať filológiu v Prešove. Dost dlho som mal k tejto svojej budúcej profesii vonkajškový, „obligatórny“, de facto ľahostajný vzťah. Obrat nastal až neskôr. Rozhodujúcim momentom bolo pre mňa čitateľské stretnutie s ruskou literatúrou 19. storočia. Túto disciplínu nám prednášal docent, ktorý sa nevyznačoval – ak mu len z takej veľkej časovej dištancie neubližujem – nejakou zvláštnou teoretickou disponovanosťou ani problémovou úrovňou svojich prednášok. Prinutil nás však dôkladne čítať všetky základné diela tohto epochálneho obdobia ruskej literatúry. Dosiahol to tak, že si na skúške preveroval naše čítanie pátraním po rozličných detailoch vrátane oblečenia postáv, farby koča a pod. Spociatku som k takýmto tvrdovo, priam obsedantne presadzovaným požiadavkám, zahŕňajúcim v sebe navyše existenčnú teleológiu, pristupoval s pocitom ľásky, úzkosti, ba až odporu. Od tohto pocitu ma však začala oslobozovať sama ruská literatúra. Dnes si spomínam na dni, týždne a mesiace strávené jej čítaním ako na čas silných a obrodzujúcich zážitkov, ktoré ma natrvalo pripútili k literatúre.

Ako vnímaš generáciu študentov, ktorú učíš? Vidíš z odstupu času v študentskej komunite isté generačné zlomy?

Nevidím. Tak ako predtým i teraz sa stretávam vo vyučovacom procese s vynikajúcimi, strednými i slabšími typmi študentov. Ak sa v prospechárskych, komerčných, pseudohviezdnych a hlučných tendenciach dnešnej doby stráca záujem o „neviditeľné“, tiché, subtílne a nepragmatické duchovedné disciplíny, potom viacerí z tých, ktorí idú študovať filozofiu, filológiu a iné vedné odbory humanitného charakteru z hlbšieho vnútorného záujmu a podnetu, sú zárukou kvality. Nikdy ich nebolo veľa, a preto musí mať učiteľ istý zmysel pre diferenciáciu, ktorá výrazom by mohla byť zásada: „Dať niekoľkým všetko a všetkým niečo.“

Ivan Štrba: Stanislav Rakús

František Miko, jeden z najvýznamnejších slovenských literárnych vedcov, napísal: „V dôsledku svojej nespornej priority, ktorú si prírodné vedy získali zo svojej priamej účasti na ekonomickej prosperite, začali mentorovať humanistiku, nanucujúc jej svoju metodológiu objektivistickej observancie.“ A Martin Heidegger konštatuje: „Veda sa nám pokúsa vziať džbán naplnený vínom a chce ho nahradíť nádobou, ktorej vnútorný priestor zaujíma kvapalina.“ **Ako vidíš ty dnešnú situáciu vedy? Nachádzaš v nej stále ambíciu hľadať zmysel toho, čo je pre človeka zmysluplné?**

Veda, laicky povedané, nevytvára na rozdiel od techniky novú skutočnosť, objavujúc existujúci, no nepoznaný svet, sa vzťahuje na to, čo je, nie na to, čo nie je. Z toho pochádza aj slovo exaktnosť, ktoré súvisí s videním, akceptovaním a objavovaním predmetu v jeho prirodzenej povahе. Ak je potom predmet mnohoznačný – a takým predmetom je humanitný svet i umelecký text – bolo by nevedecké, „neexaktné“ zjednodušovať jeho polivalenciu jednoznačnosťou. Presnosť z tohto hľadiska spočíva v primeranosti a primerané môže, ba musí byť vzhľadom na „polyfónny“ objekt relativne a relativizujúce. Dovoľím si v týchto súvislostiach

zopakovať, čo som smerom k literatúre napísal už dávnejšie: Umenie relativizácie je azda najprirodzenejšou a vedecky najpresnejšou možnosťou prístupu k mnohovýznamovej a neopakovateľnej entite umeleckého textu a jeho kontextom. Nie je to akt bezbrehej, užasnotej poddajnosti, je to precízne vnímaná aktivita, ktorá pri zmysle pre objektívnosť žije aj z dôsledne individuálnych reflexov, z vokus a kritického zaujatia. Hoci existujú tlaky, na ktoré upozorňujú také autority, akými sú Martin Heidegger a František Miko, hoci aj v samom vnútri humanitných vedeckých disciplín sa niekedy uplatňujú zvrátené prístupy, ktoré v krajných prípadoch svoj objekt priam vynechávajú, niet nijakých dôvodov pochybovať ani dnes o primeranosti, a tým aj o zmysluplnosti vedeckého bádania.

Český geológ a mysliteľ Václav Cílek napísal: „Filozofia vo väčšine prípadov viedie človeka k sebastrednosti, ktorá bráni poznaniu. V príbehu však odkladáme sami seba ako nepotrebný kus nábytku. Dobrá beletrie je liekom na sebectvo.“ Súhlasil by si s takýmto konštatovaním? Má mať dobrá literatúra aj etický presah?

Ako človeku písucemu aj beletristickej texty mi neprináleží odobrovať citovanú, v prospech beletrie vyslovenú antinómiu. Navyše by som potreboval poznáť širší kontext uvedeného názoru. A či má mať dobrá literatúra aj etický presah? Myslím si, že z hľadiska umeleckého výsledku a komponovania textu stále platí Čechovov výstižný výrok, že úlohou beletristu nie je súdiť, ale svedčiť. Napriek tomu prozaické dielo ako sujetový personálny svet svojou konfiguráciou problémového a jeho opaku vyžaruje zo seba isté mravné posolstvo. Dalo by sa to formuľovať aj tak, že literatúra je bytosťne nepraktická, že sa programovo vyhýba čo i len náznaku bezprostredných inštrukcií, no pritom sa nevzdáva ambície zasiahnúť čitateľa.

Ivan Laučík považuje poéziu za tvrdú disciplínu, ktorá vyžaduje pevnú ruku práve tak ako ruka chirurga. Pri čítaní tvojich textov by sa v súvislosti s ich štylistickou a jazykovou úrovňou dalo metaforicky hovoriť o princípe staviteľa gotickej katedrály, pre ktorého je dôležitá dokonalosť tvaru a detailu aj vo výške, ktorá je nedostupná bežným možnostiam ľudského zraku. Nachádzaš v dnešnej spoločnosti ešte obdivovateľov gotických katedrál? Autor nie je imperátorom a vládcom, ale služobníkom textu. Jeho práca spočíva v úsilí dať tematickým, kompozičným a jazykovým zložkám také miesto a funkcie, ktoré neprípôsňajú alternatívu. Ak platí – a to hovoríme všeobecne, nie vo vztahu k vlastným prízam –, že umelecký text môže byť len taký, aký má byť, potom musí autor rešpektovať látkové a vnútrotextové zákonitosti, ktoré mu dovoľujú dospieť iba k jedinému možnému výsledku. Inak by nemohol postupovať ani vtedy, keby vedel, že o tom, čo spravil, bude vedieť iba on sám.

So Stanislavom Rakúsom sa zhovárala
Martina Ivanová

Prvá detská univerzita v Prešove

Prvý ročník Prešovskej detskej univerzity sa konal od 7. do 11. júla 2008. Dvere na Prešovskej univerzite v Prešove sa otvorili pre deti, ktoré mali záujem zažiť niečo úplne nové a dozvedieť sa viac o PU, o záhadách Prešova a šarišského regiónu.

Boli to deti vo veku od 9 – 12 rokov, respektíve žiaci 4. – 6. ročníka základných škôl alebo osmročných gymnázií. Počas piatich dní dostali na univerzite možnosť nielen príjemne stráviť začiatok letných prázdnin, získať nové vedomosti a zručnosti, ktoré nakoniec viedli k dosiahnutiu titulu „**bakalárček**“, ale aj nájsť si aj nových kamarátov.

A nadišla očakávaná hodina, no nielen pre deti, ale tiež pre sprevádzajúcich rodičov, u niekoho starých rodičov a súrodencov. Vo vstupnej chodbe Pedagogickej fakulty PU už čakali tútorky, ktoré mali úlohu ujať sa nových študentov, oblečených v rôznych farbách, aby sa deti v skupinách nestratili a lepšie spoznali.

Po zápisе a rozdelení do študijných skupín sa v aule Pedagogickej fakulty PU konala **Slávnostná imatrikulácia**, ktorou boli deti prijaté na vysokú školu. Vypočutím slávnostných fanfár, študentskej hymny Gaudeamus mohli deti prvýkrát zažiť niečo, čo má pre študentov na vysokej škole, ale aj pre učiteľov, magistrov, doktorov, profesorov a celý pedagogický aj nepedagogický zbor hlboký zmysel. Imatrikuláciu moderovala Mgr. Adela Mitrová, PhD., ktorá mohla s potešením prítomným predstaviť 90 študentov prvého ročníka **Prešovskej detskej univerzity**. Deti privítal rektor Prešovskej univerzity v Prešove prof. RNDr. René Matlovič, PhD., ale aj dekan Pedagogickej fakulty PU doc. PhDr. Milan Portik, PhD., ktorý im s úsmevom odovzdal indexy a poprial veľa úspechov. Indexy mali pre deti veľký význam a boli znamením, že sa stali vysokoškolákmi.

V triedach sa budúci bakalárčekovia zoznámili nie len navzájom, ale aj so svojimi tútorkami. Tútorky im odovzdali tašky, v ktorých si našli tričká a šiltov-

ky vo farbe svojej skupinky – červenej, oranžovej, zelenej, modrej, bielej alebo čiernej. Taktiež dostali prospeky od sponzorov, farbičky, perá, maľovanku, papieri a sladkosti. Študentský život sa mohol začať. Podľa harmonogramu, na ktorý dohliadali ich tútorky, sa najprv odobrali na prehliadku priestorov Prešovskej univerzity.

K priestorom Prešovskej univerzity samozrejme patrí Univerzitná knižnica PU, ktorou nás sprevádzal sám pán riaditeľ Ing. Peter Haľko. Študentom PDU porozprával nielen o knihách, ale aj o službách pre čitateľov, vernisážach študentov, o seminároch, besedách a ukázať im knižné priestory, v ktorých sa nachádza viac ako 100 000 kníh. Deti boli milo prekvapené, aké rôzne kníhy sa nachádzajú v skladoch, a ten počet bol pre nich úžasom.

V obedňajších hodinách sme sa s deťmi počas piatich dní stravovali v Študentskom domove. Obedy si deti pochvaľovali a na náš obdiv boli veľmi disciplinované a vzájomne sa čakali. Pretože niektoré boli skôr najedené, čakali vo vstupnej hale, kde si krátili čas šmykaním (pssssttt! o tom ste nepočuli).

Najedené a svieže sa nevedeli dočkať pripraveného programu. V harmonograme sme mali ešte takú hodinku čas, kym sme mali ísť na prednášku. Preto sme spolu trávili čas spoznávaním. Deti nám vyzrozprávali svoje najzaujímavejšie zážitky nielen zo škôl, ale aj to, čo pozažívali s priateľmi a rodičmi, na výletoch a podobne. Potvrdilo sa, že tieto deti sú, samozrejme, veľmi aktívne v rôznych oblastiach.

Prvá prednáška PDU bola s PaedDr. Ľubomírom Šimčíkom – **Piesne a zvyky nášho ľudu na spodku u truhlici uložené**, na ktorej deti rozprávali svojím nárečím a dozvedeli sa, že sa zař nemajú hanbiť. Objavovali tiež staré ľudové rozprávky a zisťovali, do akého regiónu ich nárečia patria.

Po prednáške si študenti opäť oddychli pri svojich tútorkách a potom šli podľa harmonogramu do tvorivých dielni. Každá skupinka mala inú tvorivú dielu, v pondelok poobede sa **zelená skupinka** s tútorkami vybrať tvoriť **Naše Logo** pod vedením lektorky Mgr. Tatiany Bilančíkovej, **červená skupinka** absolvovala dielňu **Maľujeme na tričko** pod vedením lektorky PhDr. Anny Cuperovej,

modrá skupinka – Malí reportéri pracovala pod vedením lektorov Mgr. Beatrice Szabóovej a Mgr. Martina Dzurillu, **čierna skupinka – Medialab** pod vedením lektorky Márie Jánošovej (a OZ Žabky na pramene), **oranžová skupinka – Daj hlinne tvar** pod vedením lektorky Mgr. Alice Firmentovej, no a napokon **biela skupinka – JavisKomédia** pod vedením lektorky Mgr. Adely Mitrovej, PhD.

Utorok ráno bolo opäť výnimočné. Stretnutie detí a nás tútoriek s prednášajúcim prof. PhDr. Petrom Kónyom, PhD., s ktorým sme mali rannú prednášku spojenú s exkurziou pod názvom **Prešov v minulých storociach**, sa konalo pred Divadlom Jonáša Záborského. Ranné schádzanie bolo veľmi pekné, lebo deti pribiehali plné očakávania, čo dnes nové

Peter Gönci: Mladí študenti pred nástupom na Prešovskú detskú univerzitu

Peter Gönci: V knižnici s pánom riaditeľom Ing. Hal'kom

zažijú, a boli už vyobliekané v tričkách farby svojej skupinky. Študenti PDU pútali pozornosť okolo dúcich obyvateľov mesta Prešov. Niektorí ľudia, keď si prečítali na tričkach nápis 1. ročník Prešovskej detskej univerzity, sa na deti s údivom pozerali. A samozrejme, tútoky boli na svoje deti v skupinke veľmi hrdé. Pán prof. Kónya nám postupne poukazoval a porozprával nielen o kultúrnych pamiatkach mesta Prešov, ale i o samotnej histórii. Od divadla sme sa pobrali ku Františkánskemu kostolu – je to barokový jednoloďový rímskokatolícky kostol s dvojvežovým priečelím a je spojený na severnej strane s kláštorom, postaveným okolo roku 1380. Taktiež sme sa dozvedeli o farskom Kostole sv. Mikuláša (od augusta 2008 konkatedrála) ako o gotickej stavbe z roku 1347, ktorá je najvýznamnejšou historickou dominantou Prešova, a o Katedrálnom chráme sv. Jána Krstiteľa, pôvodne gotickom jednoloďovom kostole zo 17. storočia. Evanjelický kostol sv. Trojice, okolo ktorého sme prechádzali, patrí medzi ojedinely renesančný chrám zo 17. storočia a je jedným z mála protestantských kostolov na Slovensku. Nakoniec sme navštívili aj dvoranu Evanjelického kolégia, v ktorej sme mali prednášku o jeho histórii a o dejinách mesta.

Pravidelne po každej prednáške nasledovali podľa harmonogramu tvorivé dielne. V utorok dopoludnia deti pracovali takto: **červená skupina – Malí reportéri** s lektormi Mgr. Beatrice Szabóovou a Mgr. Martinom Dzurillom, **biela skupina – Medialab** s lektorkou Máriou Jánosovou, **oranžová skupina – Hudobný letom, takmer celým svetom** s lektorkami PaedDr. Zuzanou Slávikovou, PhD., a PaedDr. Janou Hudákovou, PhD., **čierna skupina – Medovníkový rok** s lektorkou Mgr. Máriou Stanislavovou, **zelená skupina – Daj hline tvar** s lektorkou Mgr. Alicou Firmentovou, **modrá skupina – Naše logo** s lektorkou Mgr. Tatianou Bilančíkovou. Deti pracovali veľmi usilovne a po práci museli nabrať energiu pomocou chutného obedu. **Plná náruč slovenských nárečí** – takýto názov mala prednáška s prednášajúcou PhDr. Mariannou Sedláčkovou, PhD. Na tejto prednáške deti nielen hovorili, ale aj ukazovali a taktiež maľovali a hlavne, neviem ako to, ale aj smiali sa ☺. A možno preto sa červená skupinka nevedela dočkať, kedy bude mať s milou paní doktorkou tvorivú dielňu. Tvorivé dielne

boli v utorok poobede a prebiehali takto: **červená skupina – Ako rozprávali/písali naši predkovia?** s lektorkou PhDr. Mariannou Sedláčkovou, PhD., **oranžová skupina – Medovníkový rok** s lektorkou Mgr. Máriou Stanislavovou, **čierna skupina – Bábkové dividlo alebo Ozivená hmota** s lektorkou Mgr. art. Veronikou Koščovou, **biela skupina – Ako „rastie“ hudba – pieseň PDU** s lektormi Mgr. Vladimírom Fedorkom a Mgr. Martinom Dzurillom, **zelená skupina – Ako vzniká nonsens?** s lektorkou Mgr. Markétou Andričíkovou, **modrá skupina – JavisKomédia** s lektorkou Mgr. Adelou Mitrovou, PhD.

Streda! Kúzelný deň v strede týždňa, ako sa to aj na Prešovskej detskej univerzite ukázalo. ☺ Hned rázna sme sa začali hrať na detektívov – takýto netradičný zámer mala prednáška v prírode **Detektívni prírody** s Ing. Máriou Krosnerovou, ktorá nám v aule vysvetlila, kto sú detektívni prírody, kym sa práve v tej chvíli stávame. Každá skupina si vyzdvihla svoju tašku, v ktorej mala pokyny na pátranie. Vyšli sme von z aule a dobrodružstvo sa mohlo začať. Najprv sme vytiahli najväčšiu obálku, v ktorej bol príbeh a inštrukcie, ako sa dostaneme k pokladu – pokladom pre nás bol hľadaný strom. Každá skupina hľadala ten svoj strom. V ďalšej obálke boli zvyšné inštrukcie. Tie nás viedli k odhaleniu správnych písmen, ktoré poslúžili na rozluštenie rébusu, ktorý sme mali spoločnými silami odhaliť v tajničke po návrate v aule. A ako znel? „POZNAJ A CHRÁŇ PRÍRODУ“.

Nadšené deti sa po „Detektívoch“ vybrali na tvorivé dielne. Tie v stredu vyzerali takto: **červená skupina – Ako sa vyrábabajú košíky?** s lektorkou PaedDr. Ivetou Šebeňovou, PhD., **zelená skupina – Ako sa kamarátia slovo, farba a hudba** s lektorkou PaedDr. Evou Dolinskou, PhD., **biela skupina – Byť či nebyť... spisovateľom?** s lektorkou Gabikou Futovou, **modrá skupina – Triky s číslami** s lektorkou doc. RNDr. Alenou Príďavkovou, PhD., **čierna skupina – (LEXI)KolÓNy slov** s lektorem PaedDr. Martinom Klimovičom, **oranžová skupina – Malí reportéri** s lektormi Mgr. Beatrice Szabóovou a Mgr. Martinom Dzurillom.

A čo tak si zaspievať? Pieseň ako napríklad Prší, prší? Každý z nás si to isto pamäta. Ale ako vznikla či **Ako sa rodia piesne** nám prezradila na prednáške PaedDr. Anna Derevjaníková, PhD. Zaspievali, zadupkali či zatlieskali si nielen deti, ale aj tútoky. Rozospievani a v dobrej náladе sme sa pobrali na tvorivé dielne, v stredu poobede študijný harmonogram vyzeral takto: **čierna skupina – Akafuka fundaluka** s lektorkou PaedDr. Annou Derevjaníkovou, PhD., **modrá skupina – Ako „rastie“ hudba – pieseň PDU** s lektormi Mgr. Vladimírom Fedorkom a Mgr. Martinom Dzurillom, **červená skupina – Hudobný letom, takmer celým svetom** s lektorkami PaedDr. Zuzanou Slávikovou, PhD., a PaedDr. Janou Hudákovou, PhD., **biela skupina – Ako sa vyrábabajú košíky?** s lektorkou PaedDr. Ivetou Šebeňovou, PhD., **oranžová skupina – Strašidelné strašidlá** s lektorkou PaedDr. Máriou Kuderjavou, **zelená skupina – Ta-**

jomstvo paličiek je v tvojich rukách s lektorkou Luciu Salokyovou. Tvorivými dielňami sme uzavreli stred týždňa a s nadšením sme sa tešili na ďalší neopakovateľný deň, ktorý nám prinesie štvrtok. Čím ďalej, tým rýchlejšie nám to ubiehalo. A už tu bol aj štvrtok a **Prechádzka dejinami umenia** s prednášajúcim Mgr. Jurajom Kresilom, s ktorým sme sa prešli od začiatku až po súčasnú (po)dobu umenia. Až sme prišli k tvorivým dielňam, ktoré boli opäť pre skupinky rozdelené takto: **oranžová skupina – Zázračné farby** s lektorm Mgr. Jurajom Kresilom, **čierna skupina – Maska z prírodnín** s lektorkou PhDr. Annou Cuperovou, **modrá skupina – Tajomstvo paličiek je v tvojich rukách** s Luciou Salokyovou, **zelená skupina – Medialab** s Máriou Jánošovou, **červená skupina - Za tajomstvami matematiky** s PaedDr. Editou Šimčíkovou a Mgr. Blankou Tomkovou, PhD., **biela skupina – Naše logo** s Mgr. Tatianou Bilančíkovou. No a aby

Peter Gonci: Mladí prírodrovedci

„hravé“ podoby s prednášajúcim PhDr. Mironom Pukanom, PhD. Dozvedeli sme sa okrem iného aj to, že kým sa začneme hrať, mali by sme vedieť, čo hra skrýva. V „hre“ sa pokračovalo aj poobede vo štvrtok, a to v týchto tvorivých dielňach: **zelená skupina – JaviskoHravisko** s lektorm PhDr. Mironom Pukanom, PhD., **červená skupina – Strašidelné strašidlá** s lektorkou PaedDr. Máriou Kuderjavou, **modrá skupina – Kreatívne písanie** s lektorm PhDr. Petrom Karpinským, PhD., **oranžová skupina – Rozprávkovými cestami necestami** s lektorm Mgr. Radoslavom Rusákom, PhD., **biela skupina – Tajomstvo paličiek je v tvojich rukách** s lektorkou Luciou Salokyovou, **čierna skupina – Magická geometria** s lektorkou Mgr. Veronikou Zeľovou.

Napokon prišiel aj posledný deň Prešovskej detskej univerzity, ktorý sme si vychutnali naplno. Aj posledná prednáška pod názvom **Prečo je odlišné jedinečné** s PaedDr. Alicou Petrasovou, PhD., mala svoje neopakovateľné čaro. Cestovali sme s ňou takpovediac po celej Európe, spoznali krásy iných miest. Po prednáške sme nemali ako obvykle tvorivé dielne, ale besedu **Moje mesto – tvoje mesto** s hostami z Japonska a Libanonu. Privítali sme Japonku Kumiko Uher, ktorá prišla aj so svojou rodinou – manželom, synom a dcérkou. Z Libanu to bol Daniel Helou. Našich hostí deti srdečne prija-

li a pohostili svojimi oblúbenými jedlami, ako boli bryndzové halušky, chlebík s cibuľkou, ale aj koláčiky, bábovka či iné sladkosti. Bolo veľmi pekné, ako spontánne sa deti dozvedali o inej kultúre, keďže mali možnosť klášť otázky, aké ich len napadli, a pýtať sa na to, čo ich zaujímalo.

No ako by to vyzeralo, keby deti – študenti na vysokej škole – nezakončili svoje štúdium nápisáním záverečnej „**bakalárčekovskej práce**“. Naši študenti sa pustili hravo do písania. V bakalárčekovskej práci mali písť o svojom prežívaní a svojich pocitoch, o tom, čo sa im páčilo na Prešovskej detskej univerzite, ako boli spokojní s programom, ktorý sme pre nich pripravili, s prednáškami a prednášajúcimi, tvorivými dielňami a lektormi, no a samozrejme s nami, tútorkami ☺. Istotne, čítanie prác detí bolo veľmi zaujímavé. Mohli sme sa dočítať o veciach, ktoré sme si ani nestihli vôbec uvedomiť, ale pre deti to bolo niečo neopísateľné. Boli to aj hry, ktorými sme vypĺňali prestávky. No kto sa môže pochváliť naháňačkami či skrývačkami na Pedagogickej fakulte PU? Taktiež zaujímavé boli videá, ktoré deti samy natočili a boli na ne hrdé, ako napr. Let's dance v podaní detí. Deťom napadali aj iné hry, ktoré sme bravúrne s nimi zvládali a zabávali sa ☺. Radosť prinášal aj pohľad na „bakalárčekov“ pri práci v tvorivých dielňach – napríklad ako sa študent vo veku od 9 – 12 rokov ničoho nebojí a púšťa sa do práce s neznámym materiálom tak, ako by ho používal bežne. Podľa inštrukcií lektarov deti dokázali predviesť veľmi zaujímavé práce nielen v kreslení, maľovaní, vyzdobovaní perníkov, pletení z prútia, ale aj divadelné kúsky alebo státie pred kamerou, čo im vôbec nerobilo veľké problémy. Preto sa ich ručne vytvorené výrobky prezentovali na vernisáži, ktorá bola pred promociou. Na vernisáži sa zúčastnili všetky deti, tútorky, prednášajúci, rodičia, starí rodičia a príbuzní a pozreli si práce detí ako tričká, perníky, košičky, keramické šperky, masky a aj logo, ktoré deti samy nakreslili a volili pre ďalšie ročníky Prešovskej detskej univerzity tajným hlasovaním.

Pri **záverečnej slávnostnej promocii**, ktorá sa konala za prítomnosti rektora a ďalších akademickej funkcionárov Prešovskej univerzity, ako aj rodičov a príbuzných, vysokoškoláčikom sám rektor PU prof. RNDr. René Matlovič, PhD., udeliil titul „**bakalárček**“. Tento titul im bude veľa pripomínať a bude pre ne znamenať nielen radosť a úspech, ktorý dosiahli za celý týždeň strávený na Prešovskej univerzite v Prešove, ale aj veľa nových kamarátov, priateľov a poznatkov, ktoré sme im všetci s láskou dali v rôznych podobách. Na promocii taktiež rektor PU ocenil najúspešnejších absolventov 1. ročníka PDU hodnotnými cenami a uskutočnila sa aj prezentácia víťazného **loga PDU**, ktoré bude sprevádzat ďalšie ročníky Prešovskej detskej univerzity. Zaznela tiež dlho očakávaná **hymna – pieseň Prešovskej detskej univerzity**, ktorú deti naspevali s Mgr. Vladimírom Fedorkom (autorom piesne) a Mgr. Martinom Dzurillom. Pieseň „**Tu môžeš snívať**“ nám ešte dlho bude znieť v srdiečku. A aby bolo na čo spomínať, posledné chvíle spolu nám spríjemnila

Peter Gönci:
Odvodzadanie titulu bakalárček

rová, PhD., Mgr. Petra Harčáriková, Mgr. Markéta Andričíková, PaedDr. Zuzana Sláviková, PhD.) a ďalší spoluvorcovia, organizátori a sponzori, učitelia, ale aj budúci učitelia, ktorí s deťmi trávili čas a sprevádzali ich počas piatich dní, sú spokojní. Získali niečo veľmi vzácné – ocenenie od detí, radosť a úsmev na tvári a spomienky na krásne strávené chvíle. Na tieto dni budeme dlho spomínať a už sa tešíme na ďalší ročník Prešovskej detskej univerzity.

Anna (Ad'ka) Sokolová – tútorka 1. PDU
PF PU, 2. ročník

Exkurzia v Žakovciach

Tento semester sme mali možnosť navštiviť zaujímavé miesto. Miesto, kde sa ľudské nešťastie stretáva s porozumením, utrpenie s radosťou, kde smutnú nachádzajú útechu, hladným je sprostredkovaný „chlieb“, kde smädnému s úsmevom podajú pohár vody, kde človek bez domova našiel strechu nad hlavou a ten, kto neboli milovaný, pocítil dotyk lásky... Nie, nie je to sen, také miesto skutočne existuje. Pod tatranským nebom, na mieste, kde kedysi stála opustená fara, dnes môžete navštiviť Inštitút Krista Veľkňaza...

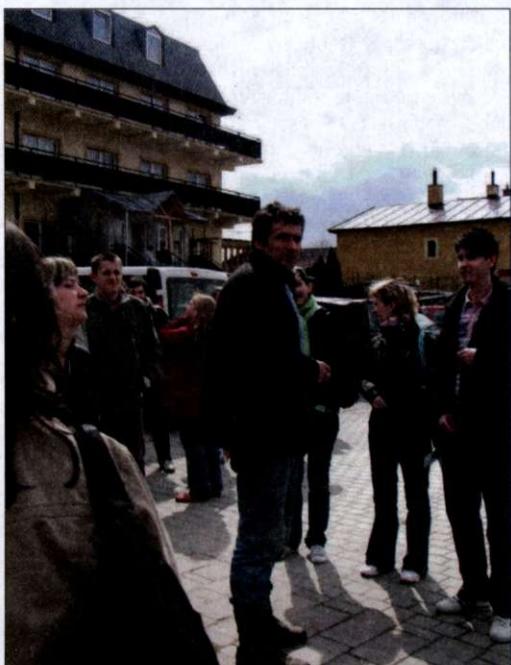
Celý príbeh nám ochotne vyrozprával svojrázny katolícky kňaz, predstavený a štatutár Inštitútu Krista Veľkňaza Ing. Mgr. Marián KUFFA, Dr.h.c. Je to inštitút, ktorý má okrem iného v náplni svojej činnosti pomoc chorým, postihnutým, bezdomovcom, deťom z rozvrátených rodín a ústavov, pomoc sirotáym, starým, slobodným matkám a všetkým núdznym, ktorí to potrebujú. Pôvodná myšlienka bola rekonštruovať starú faru na zariadenie pre telesne postihnutých, no po porade s odborníkmi sa rozhodli postaviť v záhrade novú budovu pre telesne postihnutých. Budovu začali stavať v máji 1993, o šesť rokov neskôr tu našli útočisko a ubytovanie prví telesne postihnutí. V areáli inštitútu dnes nestojí len jedna budova, je ich tu niekoľko. Stavali sa ľažko, nepostavili ich profesionál, ale jednodu-

chí ľudia, predovšetkým ľudia bez domova na čele s kňazom M. Kuffom.

Otec Marián Kuffa sa k povolaniu kňaza dostal po mnohých životných skúsenostiah. Je to človek, ktorý svojim vystupovaním a charizmom ľudí oslovi už pri prvom stretnutí. Pôsobí ako jednoduchý človek. Bežne ho vídať v pracovnom odevu a ľažkých topánkach, ruky poznačené prácou a pári vrások, ktoré zanechali teraz už vyriešené problémy. Boli sme pre neho prakticky cudzí ľudia, no aj napriek tomu za nami neposlal žiadneho asistenta, ale dal si v práci prestávkú a previedol nás celým areálom. Ukázal nám všetko od bývania, cez hospodárske budovy, pekáreň... Osvetlil nám história každej budovy, vysvetlil jej využitie. Tak ako tam pozná každý kúsok zeme, pozná osobne aj všetkých svojich zverencov, s ktorími sa pravidelne stretáva pri svätých omšíach.

Otec Kuffa nehovoril formálne, neuvádzal holé faktury, nečítal nám diagnostiku... Ukázal nám praktickú stránku, skutočnú sociálnu prácu. Rozprával o životoch svojich zverencov, z ktorých každý je pre neho dôležitý. Ako sám hovorí, venuje sa ľuďom „chorým na lásku“. Prišomu nám, že základným poslaním ženy je byť dobrú matkou a poslaním muža byť dobrým otcom... Keď sa nám to podarí, potom bude na svete lepšie, lebo bude menej ľudí chorých na lásku. Keď sme odchádzali, jeho pevný stisk ruky (ktorú podal každému jednému z nás) a ľaskavý pochád nám prezradili, že sme mu neboli ľahostajní... Aj touto cestou by sme sa mu chceli poďakovať za jeho záujem a osobný prístup nielen k nám, ale hlavne ku všetkým tým, „ktorí sú chorí na lásku“.

Zuzana Vargová, Lenka Kuchárová
študentky PBF

Marián Kuffa so študentmi PBF

Naša univerzita vo veľkom svete

Predstavte si, že máte nejakému človeku vysvetliť, čo je vlastne tá Prešovská univerzita zač. Čím je zaujímavá, čo je na nej dobré, ba priam výnimočné a prečo sa práve k nám oplatí prísť. Nie je to ľahká úloha. A teraz si predstavte, že to máte vysvetliť dvom, trom alebo desiatim... tisícom. Možno to znie trochu prehnane, ale fakt je ten, že tento rok navštívilo celoslovenský veľtrh vzdelávania AKADÉMIA-VAPAC vyše desaťtisíc návštevníkov počas troch dní. A PU bola opäť po rokoch pri tom.

V dňoch 7. – 9. októbra sa v NTC Sibamac aréne v Bratislave uskutočnil už 12. ročník veľtrhu vzdelávania AKADÉMIA a 10. ročník veľtrhu práce a cestovania VAPAC. Toto podujatie patrí medzi najznámejšie a najvyhľadávanejšie svojho druhu na Slovensku. Tento rok mali návštevníci, prevažne z radov študentov stredných škôl, možnosť porovnať ponuky vyše 100 vystavovateľov zo siedmich krajín. PU sa na tomto veľtrhu naposledy zúčastnila v roku 2003. Keďže mám možnosť porovnať ročník 2003 a 2008 z hľadiska výstavy ako takej a z hľadiska nášho pôsobenia na nej, budem v tejto chvíli trochu subjektívny.

AKADÉMIA-VAPAC v roku 2003 hostila približne sedemdesiat vystavovateľov, čo je asi polovica z roku 2008. Navštívilo ju niečo vyše 8000 ľudí, čo sú asi dve tretiny tohtoročného stavu. V roku 2003 sme vystavovali v priestoroch bratislavského Istropolisu, tento rok sa výstava už po niekoľkýkrát konala v Národnom tenisovom centre – Sibamac aréne. Z hľadiska organizácie bolo vidieť, že organizátori majú už nejaký ten ročník za sebou. Profesionálny prístup, pripravený priestor a aj základné služby boli dostatočné. Možno jediná vec, ktorá by vystavujúcich potešila, je občerstvenie v cene výstavného priestoru. Taktiež príliš vysoký doplatok za bezdrôtové pripojenie k internetu by sme už v dnešnej dobe mohli nazvať prežitkom. Ináč výstave v podstate niet čo vytknúť.

Zaujímavejšie už vyznieva porovnanie toho, čo ponúkla PU návštevníkom v roku 2003 a 2008. Pred piatimi rokmi sme sa rozhodli na tomto veľtrhu zúčastniť po prvýkrát. V porovnaní s týmto rokom bolo vtedy podstatne ľahšie presvedčiť kompetentných o zmysle takejto investície, čo je čiastočne pochopiteľné, pretože účastnícky poplatok na takejto výstave sa už aj pri použití základného a najlacnejšieho stánku pohybuje v desiatkach tisíc slovenských korún. Nakoniec sme sa však zúčastnili a bola to zaujímavá skúsenosť. Prvý rozdiel, ktorý by si prípadný návštevník ročníkov 2003 a 2008 určite všimol, by bola celková úroveň propagácie univerzity. Stánok v Istropolisu bol sice celkom nápadný – steny boli obliepené zväčšeninami starých písaných dokumentov z počiatku vysokého školstva v Prešove, na stole publikácie, materiály z fakúlt v štýle „čo kto dal“. Ak ste sa však prešli pomedzi ostatných vystavovateľov, nemohli ste sa ubrániť dojmu, že stále patríme k akýmsi chudobným príbuzným. Najmä stánky

českých univerzít vynikali profesionálnym grafickým spracovaním, jednotným štýlom. Aj napriek tomu všetkému sme v tom roku dosiahli pre PU výrazný úspech. Väčšina návštevníkov vtedy na našu univerzitu reagovala slovami: „Aha, Prešovská univerzita. To je tá pedagogická, že?“ A my sme trpeživo vysvetlovali, že máme v súčasnosti osem fakult a že... Tento rok nám túto otázku nepoložil už nikto. Možno to s naším pôsobením pred piatimi rokmi nemá nič spoločné, ale fakt je ten, že naša univerzita je podstatne známejšia už aj medzi obyvateľmi stredného a západného Slovenska. Návštevníkov zaujímalu vo veľkej miere Fakulta manažmentu, čo je v súčasnosti asi samozrejmé, ale veľký úspech žali aj odbory Fakulty zdravotníctva, najmä urgentná zdravotná starostlivosť a pôrodnictvo. Mnoho stredoškolákov sa zaujímalu o špeciálnu pedagogiku, ale aj o smery ako psychológia, biológia a podobne. Keby ste sa boli po veľtrhu poprechádzali tento rok, myslím, že by ste tak ako mnoho iných skonštatovali, že tentokrát sa už nebolo za čo hanbiť. Stánok, ktorý vznikol minulý rok v UNIPO centre použitím podkladov z obrazov nášho pedagóga Jána Bartka, bol predmetom obdivu mnohých. Môžem skonštatovať, že medzi niektorými perfektne spracovanými stánkami pôsobil sice profesionálne, ale pritom stále nie technokraticky. Ako to skonštatoval zástupca istej rakúskej vzdelávacej inštitúcie, pôsobil ľudsky. V rovnakom dizajne boli vytvorené aj obaly na propagačné materiály o študijných odboroch jednotlivých fakúlt, informácie o Univerzitnej knižnici, UNIPO centre, Študentských domovoch, rádiu Paf, Mediálke TV a časopisu Na PULze... Všetko prehľadne a na jednom mieste. Nechýbali ani drobné reklamné predmety, plazma s prezentačným filmom a hlavne dve milé dámy, vždy ochotné poradiť. A navyše oblečenie s doplnkami vo farbe univerzity. Môže to znieť trochu samolúbo, ale pravdu je, že nás stánok budil záujem. A tak trochu aj sebavedomie.

PU sa navonok oproti roku 2003 určite zmenila. Otázkou ostáva, či sa zmenila aj vo vnútri. A či to, čo sme sa tisíckam mladých študiachcivých ľudí usilovali za tie tri dni prezentovať ako pozitíva štúdia u nás, bude naozaj pravda, aj keď sa tu raz objavia. A že sa tu naozaj niektorí chystajú, môžem potvrdiť. Chcem Vás preto poprosiť, keby niečo, nehovorte im, kde mám kanceláriu...

Martin Michelčík

Živá knižnica

Univerzitná knižnica PU už nie je len miestom na požičiavanie kníh. Vďaka rekonštrukcii pôvodnej časti študovne a sprístupneniu nových priestorov posunula svoje možnosti využitia a aj od zimného semestra 2008 v nich budú dostávať priestor rôzne kultúrne podujatia. Smerovanie novej náplne tejto inštitúcie už bolo zreteleň viditeľné v letnom semestri minulého školského roku.

... žila aj cez prázdniny...

Peter Haľko už stojí na čele knižnice desať rokov. Potvrdil, že po rekonštrukcii podlahy a stropu v „starej“ študovni už nie sú plánované žiadne úzavírky tohto priestoru. Okrem letnej prestavby stihli pracovníci knižnice cez prázdniny hostiť aj metodický seminár Dni vedeckých knižníčiek 2008. Toto podujatie sa každoročne uskutočňuje okrem Prešova v Martine a v Bratislave.

Taktiež bola vydaná publikácia Publikáčna činnosť pracovníkov PU za rok 2007, ktorej elektronickú verziu si môžu čitateľia pozrieť na webovej stránke www.pulib.sk.

Po letnej prestavbe je už študovňa pripravená naplno slúžiť čitateľom aj návštěvníkom kultúrnych podujatí. Nový rozmer Univerzitnej knižnice nie je na Slovensku zaužívaný a to, čím sa môže PU pýšiť, musel tím našich knihovníkov pri stretnutiach s kolegami z iných univerzitných knižníčiek neraz obhajovať. „Zo zákona je knižnica kultúrnou ustanovizňou a jej primárnu funkciu ďalej zostáva poskytovanie knižnično-informačných služieb, ale knižnica sa výstavami a besedami stáva kultúrnym centrom univerzity,“ vysvetľuje riaditeľ UK. Na stenách študovne, požičovne a vo foyer pri miestnosti č. 97 už našlo svoje miesto niekoľko výstav výtvarných diel, z ktorých podstatnú časť tvorili autorské práce študentov PU. Knižnica bude aj ďalej takéto expozície podporovať: „Pre študentov umeleckých odborov je práve knižnica miestom ich prvej výstavy a často sú pri jej realizácii kreatívnejší ako umelci, ktorí ich už za seba majú 20.“ Väčšinou ide o kolektívne expozície zastrešené vyučujúcim, ale riaditeľ sa nebráni ani výstavám mimoriadne tvorivých jedincov.

... žije aj výstavami, besedami a hudbou...

Nový školský rok otvára knižnica výstavou práce študentov Jara Ondy z KVVAU FHPV reflektujúcou rok 1968 a po ňom nasledujúce obdobie očami ľudí, ktorí ho nezážili. Vystavené plagáty spája imaginárne heslo: Výstavbou rozvinutej socialistickej spoločnosti spíšame odkaz XXXIX. zjazdu KSC. V študovni sa najviac pohybujú študenti, ktorí si na éru socialismu pamäťajú málo alebo vôbec. Výstava je teda pre tých, ktorí s obdobím medzi rokmi 1968 – 1989 nemajú bytostnú skúsenosť. Otváranie tejto témy v UK je jedným zo spôsobov vzdelávania a vyzrovnávania sa s minulosťou vlastnej krajiny. Irónia

a humor vystavených plagátorov zvyšuje ich atraktívnu pre tých mladších a tým starším dáva nadhľad pri spomínaní na budovanie socializmu.

Na humore je postavená aj ďalšia výstava, ktorá je otvorená od 8. septembra, a knižnica ju pripravila s Českým centrom v Košiciach. Ide o ilustrácie Vladimíra Jiránka s názvom Humor a psychoanalýza. Obidve výstavy boli slávnostne otvorené po začiatí semestra – 24. septembra 2008 o 14.00 hod.

Okrem výtvarného umenia ponúka knižnica svoje priestory aj na rôzne besedy a prednášky. V čase medzi 24. – 26. septembrom tu boli besedy s niektorými hostami podujatia Prešov číta rád, 13. – 15. októbra prebiehala predajná výstava vydavateľstva Portál, ktorú o 15-tej hodine otvorilo predstavenie publikácie Kvalitatívni výzkum v pedagogických viedách jej autormi Klárou Šeďovou a Romanom Švařičkom. Na prednáške sa zúčastnil aj riaditeľ Portálu Jaroslav Kuchař a jeden z predstaviteľov tohto vydavateľstva Milan Miškařík.

V kalendári knižnice majú už teraz svoje miesto aj besedy s finalistami literárnej súťaže Anasoft litera a je plánovaná už aj druhá predvianočná predajná výstava vydavateľstva L.C.A. Kolomana Kertésza Bagalu.

Knižnica je pri organizovaní podobných podujatí dynamická a začiatkom týždňa ešte nemusí byť s určitosťou jasné, čo sa koncom týždňa na jej pôde odohraje. Je preto potrebné v škole sledovať plagáty, webovú stránku knižnice a počúvať pozvania učiteľov. Nová študovňa, okrem toho, že lepšie vyzerá, má aj dobrú akustiku. Presvedčiť sa o tom mohlo aj zopár návštěvníkov júnových dirigentských skúšok Katedry hudby. Pre všetkých to bol zaujímavý zážitok a podobným vystúpeniam by knižnica rada dala priestor aj v budúcnosti.

... bude žiť aj v tomto semestri

Čitateľia knižnice si určite všimnú zmenené poplatky. Táto zmena je prvou po desiatich rokoch a má priniesť finančie najmä na opravu poškodenej literatúry. Za registráciu budú čitateľia platiť 60 Sk na začiatku bakalárskeho, magisterského a doktorandského štúdia. Podľa Petra Haľka je naša knižnica porovnaná s inými univerzitnými knižnicami, kde sa vyššie poplatky platia každoročne, stále jedna z najlacnejších na Slovensku. Zdvihli sa aj ceny upomienok, keďže ich výška už nebola pre čitateľov motiváciou, aby knihy do knižnice včas vrátili. S novými cenami bude jednoduchší aj prechod na euro.

Nákup literatúry je kapitola sama o sebe – knižnici bol tento rok znížený rozpočet a na tento cieľ nie je možné použiť iné finančné prostriedky, ktorími knižnica disponuje – napr. z fondu, ktorý zabezpečil prestavbu knižnice. Jedným z opatrení, ktoré pomôže istú čiastku peňazí ušetriť, bude aj zrušenie predplatného na čítateľmi nevyužívané časopisy. Od januára tak v knižnici nenájdeme periodiká, ktorých využitie je nízke alebo žiadne. „Minulý semester sme dva mesiace monitorovali, ktoré časo-

pisu sa v súčasnosti už nevyužívajú vôbec alebo len minimálne a tie už objednávať nebudem. Mnohé z nich však nájdú naši čitateľia v elektronickej verzii v rôznych databázach na stránke knižnice," tvrdí Peter Haľko.

Na žiadosť čitateľov boli mimo semestra upravené aj otváracie hodiny študovne. Bola zrušená obedňajšia prestávka a predĺžila sa výpožičná doba o 30 minút denne. Hodinová obedňajšia prestávka počas semestra je však nevyhnutná. Nie je len časovým priestorom na obed zamestnankýň, ale podľa Petra Haľka k nej dochádza „najmä z hygienických a prevádzkových dôvodov. Je potrebné utrieť podlahu, vyvetrať priestory študovne a pripraviť objednané dokumenty zo skladov pre čitateľov na populudnie.“

Do budúcnosti chystá knižnica aj zavedenie samoobslužného kopírovania. Hradenie tejto služby plánuje spolu so Študentským servisným centrom pomocou ISIC kariet. Tento semester bude knižnica otvorená už každú sobotu. Taktiež sa uvažuje o možnosti pripojenia „čitateľských“ notebookov v knižnici do elektrickej siete. Aj pomocou takýchto služieb môže knižničný tím Petra Haľka navonok dokazovať svoju životaschopnosť.

Pripravila Zuzana Kováčová

Filozoficko-kultúrne otázky slovanského myšlienkového dedičstva

Vkongresovom centre SAV v Smoleniciach sa v dňoch **14. 4. – 16. 4. 2008** konala medzinárodná vedecká konferencia. Organizovalo ju slovenské filozofické združenie pri SAV, katedra filozofie a dejín filozofie FF UK v Bratislave, Polskie Towarzystwo Filozoficzne – oddział w Cieszynie, Zakład antropologii kultury i filozofii człowieka ATH w Bielu – Bialej, katedra filozofie FF Masarykovej univerzity v Brne, Instytut filozofii Uniwersytetu Śląskiego w Katowiciach a katedra filozofie a dejín filozofie FF UPJŠ v Košiciach.

Z uvedenej konferencie vyšli dva diely zborníka s názvom **Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie I., II.** Nielen množstvo participujúcich, ktorí sa podieľali na priebehu konferencie a vydaní zborníkov, ale i vysoká odbornosť autorov svedčí o jej vysokej odbornej kvalite, tak zo stránky historickej, filozofickej i etickej a pod. Táto skutočnosť navráva, že problematika slovanstva bola, je a stále bude nesmierne zaujímavou nielen z pohľadu historického, ale i filozofického, pedagogického v kultúrnom dianí v slovensko-poľsko-českom kontexte. Niet pochýb o tom, že pozitívom a novým, postmoderne chápánym prínosom zborníkov je fakt, že otvorili publikačný priestor trom generáciám autorov. Išlo o renomovaných autorov zo slovenského, českého i poľského akademického prostredia staršej a strednej generácie, ale zaujali i začínajúci tvoriví pracovníci a doktorandi. Čo sa týka obsahovej stránky, možno konštatovať, že viaceré príspevky predstavujú na jednej strane doteraz málo známe osobnosti z dejín slovanského myšlenia, ale na strane dru-

hej prinášajú pokus o postmoderný uhol pohľadu na tvorbu a dielo popredných a známych osobností slovenskej, českej i poľskej filozofie a kultúry vcelku. Z takého veľkého počtu participujúcich autorov budem pozornosť venovať najzaujímavejším momentom myšlienkového kultúrneho dedičstva slovanstva, slovenskej filozofie a kultúry zvlášť, ktoré upúta každého čitateľa.

Zaujímavosťou oboch zborníkov je skutočnosť, že je mnoho tých (mám na mysli hlavne staršiu a strednú generáciu), ktorým pojmom slovanstvo a slovenské myšlienkové dedičstvo veľa hovorí a snažia sa ho spracúvať vo svojich príspevkoch, pretože zistili, že dosť bolo všelijakých -izmov (mám tým na mysli odozvy západnej filozofie a kultúry v dejinách myšlenia na Slovensku) a že to, čo sme vytvorili my, Slovania, to malo, má a bude mať kultúrnu hodnotu po stáročia. Zaujímavý je príspevok T. Münza, ktorý sa venuje dejinám slovenského filozofického myšlenia. Ide o jeho myšlienku: „... mnohí marxisti nemali ani tušenia o dejinách filozofie u nás a žiadali si, aby sme zaradili do dejín našej filozofie napríklad feuerebachovca J. Horárika, rodáka zo Slovenska, no ako materialisticky pôsobiaceho v cudzine, a hľadali sme autorov, ktorí gravitovali k materializmu, alebo vyslovovali aspoň kriticejšie názory na náboženstvo a kultúru u nás. Takých sme našli, hoci občas sme ich vyskľbávali špendlíkom z beletristickej a iných diel“ (s. 52). Taká absurdná bola koncepcia kultúry na Slovensku, ktorá, naštastie, padla. Dnes sa naše myšlenie už osloboodilo a diferencovalo tak, že každý môže slobodne hľať svoje názory. Kresťanská filozofia ide pokojne svojou cestou a môže sa u nás rozvíjať aj marxizmus, pokiaľ má na to ešte silu. Robíme zadosť pravde, že myslieť znamená diferencovať a byť tolerantný. Rozhoduje len vecná kritika. Znamená to toľko, že sme začali rozmyšľať vlastnou hlavou, čo však neznamená, že nemôžeme získavať impulzy od iných. Mali by sme sa postaviť tvárou k vlastnému slovanskému myšlienkovému dedičstvu, a to i s rizikom, že narazíme na odpor. Bez prekážok niet víťazstiev, a kto nemá odvahu, nič nedokáže.

Naštastie sa dnes úspešne rozbiehame. Nota bene po osiemdesiatom deviatom roku sa u nás vynorila celá plejáda mladších autorov, ktorí sa uberajú rôznymi smermi a nepriamo slubujú zaplniť medzery, čo znamená, že čoskoro budeme môcť nielen dúfať, ale i hovoriť aj o slovenskej filozofii, o slovenskom príspevku do spoločnej, celosvetovej filozofie, a nie len o filozofii na Slovensku. Iba tak bude prenikať do slovenskej filozofie sviežejší duch modernizmu, ktorý sa už osloboodil od malicherností, rivalry medzi pracoviskami, závisti, lebo tu sa niekedy správame ako deti na piesku. Uvedené myšlienky a úvahy o úlohe a význame slovenského filozofického, ako i pedagogického myšlenia je vyjadrením generácie, ktorá pôsobí v slovenskej filozofii dlhšiu dobu a dobre si uvedomuje, čo znamená pojem **slovanstvo** a jeho kultúrne dedičstvo v oblasti, v ktorej pracuje.

Prof. PhDr. Anna Klimeková, PhD.
Katedra občianskej a etickej výchovy FHPV PU

Mojich 7 divov jazyka

Jazyk sa tradične definuje ako nástroj komunikácie. V modernej technologickej spoločnosti sa termín komunikácia používa v mnohých významoch, charakterizuje sa ako „výmena informácií“ alebo dokonca „prenášanie signálu“. Obidve tieto vymedzenia však eliminujú to podstatné, čo komunikáciu bytostne definuje – človeka na jednej i druhej strane komunikačného reťazca. Etymologický povod slova komunikácia totiž siaha k latinskému *communis*, ktoré znamená „spoločný“.

Pri uvažovaní o jazyku, o jeho povahе a význame pre človeka som sa pokúšala nájsť výrazy, ktoré by nielen sprostredkovali informáciu o tom, čo jazyk je a ako sa oňom v dnešných vedeckých teóriach uvažuje, ale ktoré by zároveň odkazovali na skúsenostnú bázu, spoločnú všetkým.

(1) JAZYK AKO DOMOV

V čase, keď sa každodennou súčasťou nášho života stávajú náročné technológie, keď zvládame prekonávať vzdialenosť, ktoré siahajú za hranice našich predstáv o priestore, si zároveň čoraz viac uvedomujeme svoju bezradnosť pred množstvom udalostí a informácií, ktoré zaplavujú nás svet. Myšlienka o jazyku ako domove nášho bytia pochádza od Martina Heideggera. Podľa kognitívnej lingvistiky odmalička vrastáme do nejakého jazykového spoločenstva, ktoré špecificky rozvíja a spoluutvára našu kognitivitu a udomáčňuje nás v reči. Slovo domov v nás vyvoláva rôzne asociácie a spája sa s ním mnoho kognatícií – domov je miesto, kde sa cítime bezpečne, priestor, kde sa stretávame so svojimi blízkymi, odkladáme si dôležité veci a predmety, ktoré nám patria, je to nás prirodzený svet. Jazyk je podobne ako domov istota a bezpečie (v porovnaní s cudzími jazykmi, kde sa pohybujeme problémnejšie), je to miesto stretnutia s blízkymi a napokon aj priestor, v ktorom si triedime, usporadúvame a následne odkladáme skúsenosti. W. von Humboldt napísal, že človek vkladá jazyk medzi seba a svoju vonkajšiu a vnútornú skúsenosť, že sa ním obaľuje a obklopuje. A. Wierzbická, známa poľská lingvistka, žijúca v Austrálii, vo svojom príspevku Môj podvojný život: dva jazyky, dvě kultury, dva světy (1997) hovorí o pocite akéhosi jazykového bezdomovectva, ktoré prežíva napriek tomu, že si osvojila cudzí jazyk a bezproblémovo v ňom komunikuje – teda v zmysle

vymieňania informácií. Intenzívne však pocituje odlišný spôsob kódovania skúsenosti dvoch rozličných kultúr. Túto vykorenenosť demonštruje napríklad na poľských zvolaniach *Mój Boże!, O Jezu! Chryste Panie!*, ktoré vyjadrujú podľa nej úplne iné pocity (väčšia späťosť s pokornou prosbou o pomoc) ako anglické *God!, Jesus!, Christ!*

Jazyk je teda nielen prostriedok komunikácie, ale predovšetkým zázemie, ktoré človeku dovoľuje, aby si svet okolo seba „skrotil“ a cítil sa v ňom bezpečne...

(2) JAZYK AKO MOC

„V moci jazyka je život i smrť“. (Prís 18, 21)

Jazyk od najstarších dôb sprevádzajú predstavy o zvláštnej magickej moci slova a naopak, každý rituál býva sprevádzaný slovom. Jazyk vlastne v istom momente nahradil pri zaklínani prírodných živlov fyzické demonštrácie sily a rituálne tance. Všetky staré kultúry brali slovo veľmi vážne, také rečové prejavy ako priania, žehnania a preklínania

znamenali kedysi tie najväznejšie veci na svete. Pripomienanie tejto väznosti máme v našom jazyku dnes – ak chceme niekomu niečo slúbiť, povieme, že mu „dávame slovo“.

Moc jazyka sa dá ľahko manifestovať na jednoduchom príklade: keď sa dekan alebo rektor univerzity postaví pred zhromaždených študentov a vypovie vetu „Týmto Vás vyhlasujem za magistrov“, zo študentov sa stávajú vysokoškolsky vzdelaní ľudia. Nepripomína tento akt niečo z biblického „Buď svetlo“? Jazyk teda nepoužívame len na výmenu informácií, jazykom môžeme aj meniť stav sveta. Tieto špecifické druhy výpovedí, ktoré skúmal J. L. Austin vo svojej známej knihe „How to Do Things

with Words“, sú dôkazom, že jazyk disponuje istou mocou. V 17. storočí na francúzskom dvore dokonca jazyk plnil funkciu „strážcu prahu“, čo znamenalo, že kvalita jazyka vypovedala o spoločenskom postavení hovoriaceho, a ak chcel dvorov stúpať po spoločenskom rebríčku, musel si ho dôkladne osvojiť. Nie je tiež náhoda, že kniha známeho lingvistu, D. Bolingera, ktorá vyšla s obálkou zobrazujúcou bubienkový revolver vo westernovskom štýle v čase aféry Watergate, sa volala Jazyk, nabitá zbraň. Vzťah jazyka a moci však nie je dvojčlenkov, vstupuje medzi nich pokora v duchu zásady: „Niekto tára, akoby bodal mečom, ale jazyk múdrych hoj.“ (Prís 12, 18).

Eva Paríláková:
Detail kríža na cintoríne v Banskej Štiavnici

(3) JAZYK AKO TELO

„Jazyk je obrazom sveta. Je predĺžením zmyslov a končatín, dopravným prostriedkom, domovom a druhým telom človeka, omnoho rozmernejším, ako je to prvé.“

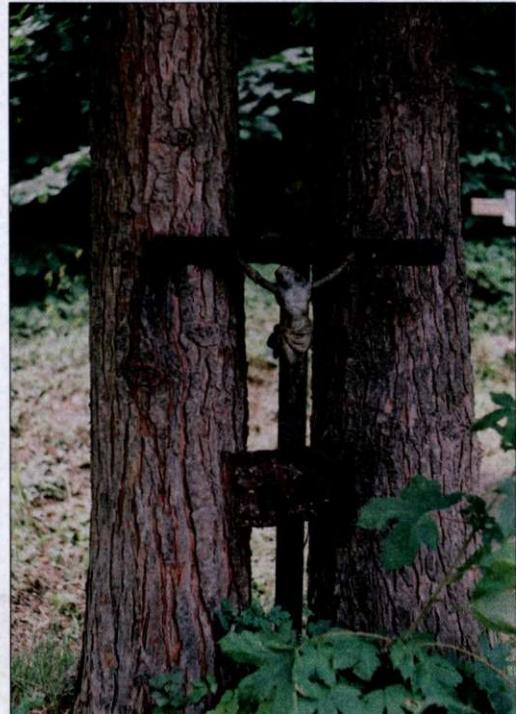
L. Krohnová

V dnešnej dobe možno pozorovať vo vzťahu k telu a telesnosti dva zdanivo protichodné trendy. Na jednej strane sa zdá, že telo a telesnosť slávia svoj úspech: v podobe hedonistického nasycovania tiel i opačne v podobe drastických diét, v triumfe posilňovní a plastických operácií, v podobe reklamných a modelingových posolstiev o potrebe dokonalosti tela, v podobe mýtických obrazov herkulesovských hrdinov a ich nadľudských výkonov vo svete športu. Vo všetkých týchto prípadoch ale, paradoxne, ide o úspech, nie o blaho tela. Takýto trend by sme preto mohli nazvať „pseudotelesnosťou“. Na druhej strane možno pozorovať opačný postoj, ktorý by sa metaforicky dal nazvať „odelesnenie“. Tá sa prejavuje v oslabenom vnímaní vlastného tela: akosi menej často možno na ulici vídať hrať sa deti na schovávačku alebo skákať cez gumu, namiesto toho sledujeme virtuálne naháňačky detí sediacich pred monitormi, so svojimi susedmi sa pravdepodobnejšie stretнемe v chatovacej miestnosti než na lavičke pred domom, reálny úsmev nahrádza emotikon v mobile.

Jednou zo zásadných tém, ktoré do uvažovania o jazyku vniesla kognitívna lingvistika (v spolupráci či v nadváznosti na fenomenologicky orientovanú filozofiu), je práve akcent na telo a telesnosť ako zásadné determinanty našej kognitívity a nášho vzťahu k svetu. Naozaj, jazyk má telesný základ, čo vyjadruje metafora „tela v mysli“ v názve diela kognitívneho lingvistu M. Johnsona. Na dôležitosť správneho vnímania vlastného tela pri rozvíjani vlastného ja a jeho socializácii nás upozorňuje aj psychológia. O role tela a telesnosti v našej reči sa môžeme presvedčiť sami: ak chceme niekomu niečo vsugerovať, povieme, že mu to *podsvíame*, ak niekto neuvádzza fakty v logických vzťahoch, hovoríme o *zavádzajúcom tvrdení*, keď niekto nesleduje myšlienkovú líniu rozprávania, povieme, že *odbočuje od témy*. Na telesný základ mnohých, dnes abstraktne ponímaných aktivít, nás upozorňuje aj etymológia. Z etymologickej hľadiska súvisí napríklad sloveso *prisahať* so slovesom *siaháť*, ako o tom píše vo svojom etymologickom slovníku V. Machek. „*Ten, kto skladal prisahu, držal v ruke predmet, ktorý zaklinal, aby medzi ním a vecou vzniklo magické spojenie; ten, kto potvrdzoval správnosť hraníc pozemku, zostúpil do vyhľbenej jamy, ktorá predstavovala hranicu pozemku, vzal na hlavu kus zeme a tak vykonal prisahu.*“ Z tohto výkladu je zrejmé, že prisaha mala kedysi telesný základ a ľudia verili na telesné dôsledky jej nedodržania.

(4) JAZYK AKO VZDUCH

Podľa H.-G. Gadamera je reč vlastné bytosťné zabitie. V tejto súvislosti hovorí J. Patočka o reči ako o priehľadnom prostredí. Pokiaľ reč funguje,

Eva Pariláková: Strom kríž

toto „dianie reči“ nereflektujeme. Reč si uvedomíme až vtedy, keď narazíme na nejaký problém – keď hľadáme vhodné slovo, keď uvažujeme, ako pokračovať v rozhovore ďalej – jednoducho vždy vtedy, keď sa „hladké“ fungovanie jazyka sproblematizuje. Vyjadrenia J. Patočku o reči ako o priehľadnom prostredí vykazujú príbuznosť s úvahami Juraja Furdíka: „*Vzduch. Dýchame ho, bez neho by sme nežili, ale si ho neuviedomujeme. Pre mňa neexistuje, si pre mňa vzduch, hovoríme svojmu hnevníkovi. Začíname si ho uvedomovať, až keď sa nám ho nedostáva: dusíme sa pred infarktom, lapáme po dchu po ťažkej telesnej námahe, omdlievame vo vydýchanom priestore preplnenej miestnosti. Naopak, dostávame sa do eufórie pri vdychovaní čistého lesného, morského či horského povetria. (...) to všetko priamo i sprostredkovane, nakrátko i dlhodobo ovplyvňuje nás fyzičký i psychický stav. Ak v dobrom, pokladáme to za samozrejmé. Ak v zlom, začíname sa stáčať. Ale na koho? Na meteorológov? Jazyk je naším humánnym vzduchom a jazykovedci jeho meteorológmi.*“

(5) JAZYK AKO MESTO

L. Wittgenstein vo Filozofických skúmaniach prirovnáva náš jazyk k „starobylému mestu: spleť uličiek a námestí, nové a staré domy, stavby rozličných dôb a štýlov, všetko to obkolesené novými štvrtami s rovnými priamymi ulicami a uniformnými domami. A kolko domov a ulíc je potrebných, aby mesto začalo byť mestom?“ Tento Wittgensteinov citát metaforicky veľmi presne vyjadruje „mestský“ charakter organizmu jazyka. Tak ako v meste aj v jazyku v jeho centre, na jazykovom námestí, žijú skôr jeho

pôvodní obyvatelia, pravda, po dosiahnutí istého veku (v jazyku sa však starnutie nedeje automaticky s plynutím času) putujú na perifériu, podobne ako starí obyvatelia miest na cintoríny na ich perifériach. Pohľad do jadra jazyka znamená stretnutie sa s nepravidelnosťou pripomínajúcou krivolaké ulice pôvodne stredovekého mesta, periféria (mesta i jazyka) sa vyznačuje zasa pravidelnosťou ulíc stavaných akoby podľa mriežky. Periféria mesta sa líšia podľa obyvateľstva (robotnícke štvrte, prístavovalci, černošské getá), námestím v centre mesta prechádza každý. Tak sú v jadre jazyku slová, ktoré sa v prejave môžu bez problémov stretáť s inými slovami v akomkoľvek štýle, zatiaľ čo periféria je štruktúrovaná (termíny, archaizmy, expresíva, prezentované slová).

Vlastne by sme si metaforou mesta pri štúdiu jazyka mohli pomôcť: kto chce študovať historizmy a archaizmy v jazyku, mal by tiež rád navštěvovať múzeá, pri uvažovaní o poetizmoch je účinné sledovať ornamentálnosť a záhyby barokovej katedrály, povahu a funkciu neologizmov jazyku pochopíme ľahšie, ak sa budeme dívať na funkcionalistickú architektúru, a nakoniec, podstata expresív sa nám môže odhaliť pri pohľade na emotívne tvary Gaudího Sagrady Familie. A ak chcete vedieť, čo sú to okazionalizmy, chodťte sa pozrieť na hravé farebné domy Hundertwassera so stromami rastúcimi na streche.

(6) JAZYK AKO PAMÄŤ

Od pradávna ľudia jazyk používali ako zásobáreň: jednak skúseností zo svojho spoločného života, jednak poznatkov, ku ktorým dospeli. Spoločenskou pamäťou jazyka sú frazémy. Ako obrazný výraz životných skúseností predstavujú múdrost pokolení. Za každou frazémou sa skrýva dlhý čas trvania, je

Eva Pariláková: Štiavnické myšiari

to dielo generácií. Keď počujeme „Dvakrát meraj, raz strihaj“, nemôžeme sa ubrániť dojmu, že k nám prehovára múdrost starého človeka. Výstižne o tom hovorí F. Miko: „Frazeológia sa rodila ako reč problémových situácií, ktoré sú jadrom života. Odráža sa v nej skutočnosť, že život sa s človekom nemazná a že sa treba k nemu stavať celom. Pregnantným vecným, morálnym, citovým a expresívne angažovaným uchopením situácie, nesúcim v sebe aj pečať súhlasu pokolení, javí sa frazéma ako nekompromisná, rezolútна výpoved, pred ktorou niet uhnutia, na ktorú niet repliky, ktorá sa musí prosto prijať.“ Jedným z ľahko dostupných dôkazov uchovávania poznatkov v jazyku je čítanie etymologických slovníkov. Ak siahneme napríklad po Machkovom etymologickom slovníku pomenovaní rastlín, ocitáme sa vo fascinujúcim svete ľudových pomenovaní. V tomto jazyku pomáha ľuďom sponzorovať rastlinku s nič nehovoriacim názvom lycopodium odkaz na zmyslovo vnimatelnú vlastnosť (*plavuň*), na podobnosť so zvieratom alebo časťou jeho tela (*jelení rúžek, medvědí lapa, zaječí skok, zaječí noha, jelení skok*). Ak ste rastlinku našli a chcete vedieť, na čo, akým spôsobom a s akými prípadnými magickými účinkami ju použiť, sú tu pomenovania *koltunova rastlina, peklo, čertovo perie, mech sv. Jána, rváč*. Samotné slovo „pamäť“ je zložené z predpony „pa“ či „po“, ktorá znamená opakovanie dejia, a slova „mnieť“, teda myslieť. Jazyk je teda ako pamäť: je to možnosť znova niečo myslieť, schopnosť sprítomňovať niekdajší stav a zachraňovať pred zabúdaním.

(7) JAZYK AKO LIETAJÚCI KOBEREĽ

V detstve nás fascinovali rozprávky, v ktorých lietajúci koberec mohol rozprávkových hrdinov preniesť kamkoľvek, či miesto, kadiaľ sa dalo prešmyknúť do Alicinho sveta za zrkadlom. Jazyk vďaka svojej schopnosti konštruovať fikčné svety (okrem základnej funkcie referovať na veci mimo jazykovej skutočnosti) túto túžbu do istej miery plní.

Podľa kognitívnej lingvistiky má jazyk tendenciu prekračovať svoje hranice: jednak v podobe neustálej re-aktivácie v komunikácii, neustáleho narážania na jedinečnosť situácie a ľudskej interakcie, jednak prostredníctvom toho, že i to, čo nie je dané telesnou či zmyslovou skúsenosťou, možno myslieť a hovoriť vďaka schopnosti žiť metaforicky. V tejto súvislosti sa hovorí o transcendentii jazyka. Jazyk tiež dokáže privolať, vyvolať alebo nahradíť akúkoľvek skúsenosť, napríklad prostredníctvom spomienky. A navyše, jazyk dokáže človeka zaniesť i do sveta, ktorý nie je reálne nikde, iba v jeho hlave. Platí to najmä pre fiktívne umelecké svety, ale aj príbehy, ktoré večer vymýšľame svojim deťom. Tak vďaka jazyku môžeme žiť v mestečku, na okraji ktorého je postavený názov Macondo a v každom dome tohto mestečka visia nápis, ktoré pripomínajú názvy vecí a pocitov dojímatejšie ako slovníkové opisy: *Toto je krava, každé ráno ju treba podojiť, aby dala mlieko, a mlieko treba prevaríť, zmiešať s kávou a urobiť bielu kávu.*

Mgr. Martina Ivanová, PhD.

Iba vzdelaný človek môže v dnešnej dobe obstáť

Ján Valko sa narodil 10. 4. 1946 v Petrovciach, okr. Sobrance. Je absolventom FF PU v Prešove v rokoch 1967 – 1972 (špecializácia: pedagogika dospelých), postgraduálneho štúdia medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov Právnickej fakulty UK v Bratislave (1974 – 1975) a Diplomatickej akadémie v Moskve 1985 – 1987 (špecializácia – medzinárodné právo). Patrí medzi najskúsenejších slovenských diplomatov a odborníkov na medzinárodné právo. V diplomatických službách je od r. 1978, od nástupu na Ministerstvo zahraničných vecí ČSSR v Prahe. Pôsobil vo viacerých krajinách (India, Bulharsko, Grécko, Zimbabwe), v súčasnosti je veľvyslancom v Španielskom kráľovstve, Maroku a Andorrskom kniežatstve.

Do akej miery môže podľa teba vzdelanie ovplyvniť postavenie človeka, jeho ďalšie smerovanie? Inak povedané, majú podľa teba absolventi „prestížnych“ univerzít uľahčený začiatok kariéry v porovnaní so študentmi z „regionálnych“ univerzít?

Je to komplex otázok, ktorý by si vyžadoval obšírnejšiu odpoveď, ale pokúsim sa byť stručný. Ja osobne si v dnešnej spoločnosti ani neviem predstaviť nevzdelaného jedinca, ktorý by chcel mať vyššie ambície. Tí, čo z rôznych dôvodov vzdelanie podcenili, nerobili dobre, pretože dnešná doba potrebuje iba ľudí s vedomosťami. Títo jedinci jednoducho zistujú, že s ich zaradením do spoločnosti to nie je jednoduché. Iba vzdelaný človek môže v dnešnej dobe obstáť. Keď počúvam od ľudí z mojej generácie, že nemali možnosť sa vzdelávať, je mi z toho zle. Považujem to až za arroganciu a klamstvo. Každý, kto len trochu chcel, mohol (kedysi dokonca úplne zadarmo) a ešte stále môže študovať.

Odpoveď na druhú otázku nie je taká jednoduchá, ako sa zdá na prvý pohľad. Nedokážem posúdiť, ktoré univerzity na Slovensku dnes považujeme za prestížne a ktoré povedzme za druhoradé, pretože nepracujem v tomto odvetví. Myslím si však, že aj „regionálne“ univerzity mali a určite tiež majú dobrých a skúsených pedagógov. Je to, samozrejme, individuálne.

Prešovská filozofická fakulta, keď som ju pred tridsiatimi piatimi rokmi absolvoval, určite nebola považovaná za „Harvard“, ale boli na nej aj vynikajúci učitelia a napokon, niektorí absolventi tiež urobili, použijem tvor výraz, kariéru. A pretože zrejme myslíš na mňa, musím povedať, že som nikdy nezatajoval svoj pôvod, že som sa narodil v malej východoslovenskej dedine Petrovce, a, keby som to mal vyjadriť rúfusovsky, pred vstupom do veľkého mesta som si musel dobre očistiť topánky od poľnej hliny.

Dlhé roky pôsobíš ako veľvyslanec v rôznych krajinách. V ktorej z nich si sa cítil najlepiešie a prečo, môžeš porovnať rôzne kultúry, ktoré si spoznal?

Áno, pôsobím v diplomatických službách už viac ako tri desaťročia, avšak, aby u čitateľa nevznikol

dojem, že som bol politická nominácia a okamžite som začínať ako veľvyslanec. To určite nie, ja som kariérny diplomat a veľvyslancom som bol menovaný až po pätnásť rokoch pôsobenia v zahraničnej službe. Po skončení Filozofickej fakulty PU v Prešove (1972) a po absolvovaní rigoróznych skúšok (PhDr., 1974) som v rokoch 1974 – 1976 absolvoval postgraduálne štúdium medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov na Právnickej fakulte UK v Bratislave. V apríli 1978 som nastúpil na Ministerstvo zahraničných vecí ČSSR. Potom nasledoval trojročný pobyt v Indii, štúdium medzinárodného práva na prestížnej moskovskej Diplomatickej akadémii (1985/1987), vyslanie do Bulharska a na jeseň 1992 som bol menovaný posledným veľvyslancom československej federácie v Grécku. Teda, veľvyslancom som sa stal až po pätnásť rokoch práce v diplomacii, čo považujem na tú dobu za svoj obrovský osobný úspech. Potom prišlo vyslanie do Afriky, konkrétnie do Zimbabwe, a odtiaľ do ďalších krajín (Zambia, Malawi, Mozambik, Angola).

Svoj terajší post veľvyslanca v Španielskom kráľovstve (zabezpečujúci aj Marocké kráľovstvo a Andorrské kniežatstvo) osobne považujem za top vo svojej profesií. Tým však nechcem bagatelizovať iné krajiny, kde som pôsobil predtým. Španieli sú nám mentálne veľmi blízki a na ich kultúre je čo obdivovať. A ešte niečo, stretnutú počas pobytu v krajine niekoľkokrát monarchu, podať si s ním ruku a prehovoriť s ním pár slov, či byť prítomný na slávnostnej večeri za stolom s monarchom, to sa nedá s nímčim porovnať.

Aj keď mám rád indickú kultúru, milujem bulharskú prírodu a folklór, som obdivovateľom gréckej antickej kultúry a grécki filozofi sú môjmu naturelu blízki tiež, rád počúvam zvuk afrických bubnov, predsa len niet nad Španielsko, jeho prírodné krásy, morské pobrežia a kultúru. No a keď k tomu pridáme čašu dobrého červeného vína z oblasti Rioja, už to vôbec nemá chybú.

Sú podľa teba dnešní absolventi univerzít, ovládajúci viaceré svetové jazyky a cestujúci po celom svete, viac pripravení na prácu v zahraničí ako boli absolventi tvojej generácie?

Isteže, niektorí dnešní absolventi majú obrovskú výhodu pred mojou generáciou v tom, že majú možnosť už od útleho detstva intenzívne sa učiť cudzie jazyky. Niekdajší školský systém na mojej generácii vyskúšal iný model. My sme boli nútene odmemo-

A. Valcerová: Účastníci konferencie o Milanovi Rúfusovi v Madride s veľvyslancom J. Valkom

rovať ruských autorov v ruštine, čo by v zásade nebolo zlé, ale konverzáciu sa väčšia pozornosť na žiadnej škole nevenovala. Každý bol presvedčený, že vie rusky, no vedel iba tak potichu. Ľudia, ktorí študovali v tom jazyku, mi určite dajú za pravdu. Dnes sú metódy vyučovania cudzích jazykov lepšie a myslím si, že to vidieť aj u študentov. Chcem povedať, že bez dôkladnej znalosti svetových jazykov nie je v súčasnosti možné zapojiť sa do trhu práce.

Čo pre teba znamená kultúrny človek? Ako mäloktorý veľvyslanec neustále prezentuje slovenskú kultúru v krajinách, kde pôsobíš: predstavuješ výtvarníkov, hudobníkov, spisovateľov, vedcov i nás folklór. Ktorá zložka slovenskej kultúry má podľa teba najväčšie šance upútať ľudí v zahraničí?

Na veľvyslanectve sme už vyskúšali takmer všetko, o čom hovoríš, a musíme povedať, že každá zložka mala úspech. Naše vernisáže už majú svojich stálych návštevníkov, a to nielen z radov diplomatov či Slovákov, žijúcich trvalo alebo prechodne v Madride, ale aj španielskych obdivovateľov výtvarného umenia. Budem však konkrétny. Veľvyslanectvo usporiadalo niekoľko výstav, medzi nimi boli aj traja absolventi Filozofickej fakulty PU (A. Vojčíková-Gabzdilová, J. Novodomcová a M. Tokár).

Ihneď po svojom príchode na veľvyslanectvo v roku 2005 som trochu upravil libreto medzinárodných konferencií o slovenskom jazyku a kultúre, ktoré už bežali na katedre slovanských jazykov Univerzity Complutense v Madride a veľvyslanectvo sa touto problematikou začalo intenzívnejšie zaoberať. Doteraz boli konferencie venované jubilantom M. Válkovi a M. Rúfusovi, Karol Horák predstavil v Madride modernú slovenskú dramatickú tvorbu, usporiadali sme autorský večer s básnikom M. Richterom pri príležitosti prekladu výberu z jeho básnickej tvorby a predstavili sme mladého slovenského prozaika a básnika Petra Bilého, ktorý žije v Madride. Napokon, sama si sa zúčastnila na dvoch z podujatí a máš na ne iste svoj názor. O rok plánujeme pohovoriť si s odborníkmi o konkretistoch (trnavská skupina).

Neviem, či si ešte niekto v zahraničí spomenul na sté výročie narodenia a tridsiate piate úmrtia diplomata, básnika a kultúrneho organizátora Theo H. Florina (10. 4. 1918). Študenti PU, ktorí v tom čase boli prítomní s prof. Horákom v Madride, určite potvrdia zvládnutosť našej spomienkovej akcie.

Študentské divadlo PU vedené K. Horákom v tom čase úspešne reprezentovalo nielen Prešovskú univerzitu, ale aj Slovensko na festivale podobných divadiel v Madride a osobnosť Karola Horáka bude na programe na jeseň v Madride. Taktô by sme oslavili jeho (65.) životné jubileum.

Čo by si poradil študentom zahraničného obchodu, pripadne ekonomiky?

Nielen študentom zahraničného obchodu, ale všetkým chcem odporučiť, aby efektívne využívali čas na vysokej škole a načerpali čo najviac vedomostí a aby si vytvorili aj akúsi metodiku do života, pretože škola im dá iba základy, s ostatným si musia poradiť sami. Dôležité je štúdium cudzích jazykov už počas pobytu na univerzite, pretože bez nich nemajú šan-

cu presadiť sa za hranicami Slovenska, ba ani doma pri hľadaní zamestnania je znalosť cudzieho jazyka už pomaly podmienkou prijatia.

Viem, že súčasní vysokoškoláci sú šikovní mladí ľudia, ktorí si aj bez špeciálnych rád vedia nájsť „vzorec“, ako úspešne študovať, doučiť sa jazyk a popri štúdiu si ešte zarobiť i na štúdium. Dnes už hádam ani nie študentov, ktorí by boli finančne závislí od svojich rodičov.

s Jánom Valkom sa zhovárala doc. PhDr. Marta Součková, PhD.

Výstava Michala Tokára a konferencia o Milanovi Rúfusovi v Madride

Pred rokom som bola po prvý raz na medzinárodnej konferencii o slovenskom jazyku a kultúre, ktorú pod záštitou slovenského veľvyslance v Madride, dr. Jána Valka, zorganizovalo Veľvyslanectvo SR v Španielskom kráľovstve, Complutense univerzita v Madride a Klub nezávislých spisovateľov na Slovensku.

Výstavu Michala Tokára slávnostne v predvečer medzinárodnej konferencie o diele Milana Rúfusa (7. mája) v Madride otvoril veľvyslanec Ján Valko.

Presne tak ako minulý rok aj v tomto roku som celý čas trávila v rezidencii veľvyslance. Tentoraz bola so mnou aj moja kolegynia z Prešovskej univerzity prof. Zuzana Stanislavová a kolega doc. Michal Tokár, ktorý tiež vystúpil na konferencii s príspevkom, ale ako grafikovi mu veľvyslanec urobil v reprezentačných priestoroch slovenského veľvyslanectva aj výstavu. Zo Slovenska nás bolo desať pozvaných, z toho štyria zástupcovia Klubu nezávislých spisovateľov (prof. T. Žilka, prof. M. Bátorová, prof. J. Zambor a doc. I. Hochel), prof. I. Vaško, KU Ružomberok, prof. B. Šimonová, UMB Banská Bystrica, a Dana Podhracká za Litcentrum. Na akcii sa zúčastnilo päť lektorov a študenti slovenčiny zo Španielska. Veľvyslanec venoval podujatiu mimoriadnu pozornosť. Na akcii zabezpečil aj účasť dekanu Univerzity Complutence v Madride a vedúceho Katedry slavistiky. Bolo ho cítiť naozaj všade. Ján Valko opäť demonštroval, že na svoju univerzitu nezabudol, že hostia z nej sú v jeho rezidencii vítaní a je ochotný im vždy podať pomocnú ruku.

V ďalšej časti som mu položila niekoľko otázok a po ňom o uskutočnenej výstave hovoril doc. M. Tokár.

AV: Ako vznikol zámer predstaviť výtvarnú tvorbu učiteľa našej univerzity v Madride, pán veľvyslanec?

JV: Veľmi jednoducho. Vedel som, že na katedre výtvarnej výchovy PDF PU Michal pracuje od skončenia štúdia a že je dobrý výtvarník. No a prečo mu nedáť priestor?

AV: Viem, že sa s Michalom poznáte osobne ešte zo študentských čias...

JV: Presne tak. Poznáme sa z filozofickej fakulty a z internátu, kde sme spolu bývali. Mám od neho ešte zo študentských čias peknú grafiku. Poznám jeho rodičov, bratov a sestry a niekoľkokrát som bol aj v jeho rodičovskom dome vo Veľkom Slavkove.

A. Valcerová: Výstava Michala Tokára v Madride

Dokonca som na jeho požiadanie niekedy v sedemdesiatom treťom „prichýlil“ jeho brata Jána v rezorte kultúry, kde som vtedy pôsobil. Napokon, Michalova manželka Anka mi bola staršou kolegynou a aj učiteľkou na fakulte. Takže nie je to nové priateľstvo.

AV: Michal Tokár neboli prvým umelcom, ktorý v Madride vystavoval z našich absolventov?

JV: Nie. Bol v poradí tretí. Prvá v júni 2005 sa tu predstavila Alica Vojčíková-Gabzdilová. Na jej vernisáži boli prítomní vtedajší rektor PU prof. F. Mihina a dekan FF PU prof. R. Dupkala.

Vlani v októbri sme sem dovezli výstavu Júlie Novodomcovej, myslím si, že to bola ročníková kolegynia M. Tokára. Tak ako on, aj spomínane dve dámy mali veľký úspech.

AV: Za čo máme byť vďační pán veľvyslanec, že našej univerzite dávate také preferencie?

JV: Možno vo mne niečo zarezonovalo, že som práve týmto osobnostiam dal šancu. Poznám ich už dávno a prečo nie. K Prešovskej univerzite som sa vždy hrdo hľásil a prečo by sa aj jej skvelí absolventi nemohli pozrieť do končin, kde som práve ja veľvyslancom, tiež jej absolvent? Som rád, že ich dielo môžem prezentovať v zahraničí a pri otváraní výstavy vždy pripomienem, že som absolventom tej istej univerzity, či dokonca aj fakulty. Moji kolegovia veľvyslanci to oceňujú tiež.

AV: Áno, je tomu tak a nielen vo výtvarnej tvorbe. Na Vami organizovaných konferenciach (Rúfus a Válek) som bola osobne. Kolega K. Horák reprezentoval v Madride modernú slovenskú dramatickú tvorbu v roku 2006. Kolegynu M. Součkovú a J. Gavuru ste pozvali ako moderátorov na Večer s Petrom Bilým v marci tohto roku. V apríli ste využili prítomnosť prof. Horáka v Madride so študentským divadlom FF PU na festivale študentských divadiel a spomenuli ste si aj na básnika a kultúrneho činiteľa na Orave Thea H. Florina a o rok ste ohlásili konferenciu na tému konkretistickej poézie. Chcete snáď suplovať do istej miery slovenské, na to povolané literárnovedné ústavy?

JV: To v žiadnom prípade nie. Tie majú úlohy dané svojimi štatúmi a veľvyslanectvo tiež. Jednou z úloh veľvyslanectiev je aj kultúrna dimenzia, to znamená šírenie slovenskej kultúry v zahraničí a jej priblíženie tej časti slovenskej populácie, ktorá tam žije

trvalo alebo aj prechodne. Skromne poviem, že my sa to snažíme robiť a máme za sebou úspechy. Nie všade je to tak. Záleží veľa na ľuďoch a na vedúcom úradu. Ja sa nesnažím hrať striktne na veľvyslanca, ktorý by mal plniť iba politické záležitosti a viedem k tomu aj mladších kolegov.

Už niekoľko rokov tu žije talentovaný básnik a spisovateľ Peter Bíly z Košíc. Vydal už tri básnické zbierky a presne toľko románov. Povedal som si, predstavím tento talent aj iným a vyšlo to. Viac ako štyridsať rokov poznám Petrovho otca, niekedy mám pocit, ako keby som ho chcel zastupovať v Španielsku.

Urobte si prieskum, koľkí na Slovensku, okrem Oravcov, pravda, si spomenuli, že Teodor Harkel (Theo H. Florin) mal väzne „okruhliny“, nedožité samozrejme, ale aj tridsať päť rokov od svojej smrti. Boli by ste možno sklamaná.

Osobne som majstra Florina stretol na Hviezdoslavových Kubinoch, ale raz aj na festivale amatérskych divadiel v Spišskej Novej Vsi. Poznali sme sa a možno Vaši študenti, aj keď recitujú na ním založených Kubinoch, nevedia, že Theo H. Florin bol aj diplomat (Pariž, Washington, Londýn) a dokonca pôsobil aj vo vysokej funkcií (séf kabinetu ministra Vlada Clementisa). Možno práve za tú poslednú funkciu ho Gottwaldov režim odsúdil a poslal do „chládku“. Viem o tom dosť, ale to sem nepatrí. Na tejto akcii bola aj prorektorka Iveta Kovalčíková. Myslím si, že sme to s mojím priateľom Karolom Horákom zvládli. Spominali ste účasť prešovských študentov na divadelnom festivale v Madride a tí sem neprišli nadarmo, ale získali cenu poroty za nadstandardný výkon. Je to najvyššie ocenenie pre súbory zo zahraničia.

AV: Otázka Michalovi Tokárovi – správne si sa rozhodol, že si prijal pozvanie pána veľvyslanca, a si spokojný s návštěvou Madridu?

MT: Pán veľvyslanec správne poznamenal, že nás spája dlhorocné priateľstvo. Poznáme sa dobre a z každého miesta, kde doteraz bol, sa nám ozval a poslal aspoň novoročný pozdrav. Počas dovolenie sa zastavil na fakulte a hovoril o zážitkoch z každej krajiny, kde doteraz ako diplomat pôsobil. Ja som naozaj rád, že som mohol cestovať do Španielska, vystavovať v Madride, vystúpiť na konferencii, ale vidieť aj galériu Prado a iné výstavy. Škoda, že nebol čas na podrobnejšiu prehliadku mesta. Ja som bol prvý raz v živote na veľvyslanectve a v rezidencii veľvyslance, kde som videl, že sa tam stále niečo deje. Nezávidím mu to a ani jeho manželke, ktorá musí všetko pripraviť, naaranžovať stôl a navariť a potom obaja sa dajú do umývania riadu, tanierov a pohárov. Nijaký kuchár a služobníctvo, iba ak vo sne. Moje predstavy boli iné. Jeho spoločenská činnosť je veľmi bohatá a niet mu čo závidieť.

AV: Veľvyslanec Ti ponúkol, že Tvoju výstavu môže odporučiť aj iným veľvyslanectvám, súhlasil si s tým?

MT: Cením si jeho ponuku, ale nie je to jednoduchá záležitosť a ja som spokojný aj s touto prezentáciou.

Prof. PhDr. Anna Valcerová, CSc.
Rozhovory sú skrátené

Život verzus prázdniny

Myslím si, že každý jeden človek má niekde v sebe ukrytú túžbu po cestovaní. Vidieť a spoznávať chcú všetci, niekoľ viac, iný zase menej. Určite však všetci.

Tak isto aj ja. Nechodom všade s vyhlásením, že už teraz plánujem cestu tam alebo onam, ani nevediem siahodlhé debaty o vysnených miestach. Naoko, teda možno „naacho“ to môže vyzeráť, že iné kúty sveta ako naše malé, a predsa milé Slovensko ma nezaujímajú. Moje letné mesiace sú však dôkazom, že nie je všetko tak, ako to vyzerá...

Jednoznačne zastávam názor, že my študenti to máme s cestovaním oveľa jednoduchšie. Pravidelne nás čakajú minimálne tri mesiace voľna – teda máme čas, ponúka sa nám množstvo agentúr a takmer vždy aj rodičia – teda máme podporu, no vďaka tomu, že sme študenti, máme aj rokmi učenia nadobudnuté podklady na prežitie v cudzine. Čo viac treba? Samu seba počujem nahlas povedať, že peniaze predsa. Ak však už nič iné, tak sama mám odskúšanú metódu pôžičky z banky a po návrate domov som nemala problém svoj dlh splatiť. Každý predsa sám seba pozná najlepšie, a teda vie, čo áno a čo nie. Čo som vedela ja? Že chceme vidieť New York, kúpať sa na Malibu a chvíľu žiť v Londýne. Začínam posledný rok na univerzite a tieto veci mám vo svojom pomyseľnom zozname odfajknuté.

Nebolo však všetko také jednoduché ako predchádzajúca veta. Zažila som tvrdú drinu s hrncami v kuchyni, naťahovanie miliónov plachiet na hotelové posteple, robila som také druhy káv, aké som v živote nepila, vyrábala som stovky druhov sendvičov či bagiet a takisto nespočetné množstvo som ich aj pri pokladni predala. Jednoduchá práca, no pri slovenských pomeroch za neporovnatelné peniaze. Nebudem sa tu tváriť ako tichá cestovateľka s najdobrodružnejšou dušou na svete. Určite jedným z rozhodujúcich faktorov pri vyberaní smeru v lete boli a aj sú peniaze. Internátny život predsa niečo stojí :) Faktom však zostáva, že postupne s odrobenými peniazmi úplne prirodzené prichádza aj niečo iné. Niečo, čo sa nedá kúpiť ani inak získať... Vlastne zážitky... Sedieť v londýnskom pube a smiať sa so Švédkou, Francúzkou a Kanadánom nad slovenským slovom korytnačka alebo skúšať pochopiť Japonca, keď vám pomáha zorientovať sa v newyorskem metre, sedieť s priateľmi vo vami prenajatom aute a bráždiť Los Angeles... Vlastne prežívať všetko v inej krajine a bežne komunikovať v inom jazyku, to je ten Zážitok.

Ten čo bol, ten vie... A ten, čo pôjde, ten pochopí...

GaBi

Sportové všeličo pre materské školy

Prešov – Pondelok 26. 5. 2008 sa v hale Slavie PU zišli deti z jedenástich materských škôl, kde pre ne

študenti štvrtého ročníka Fakulty športu Prešovskej univerzity v spolupráci s vedením zúčastnených materských škôl zorganizovali športovo-rekreačné podujatie s názvom Športové všeličo pre materské školy.

Toto podujatie má na pôde Fakulty športu už niekoľkoročnú tradíciu. Po krátkom príhovore predsedu organizačného výboru Michala Kulana sa deti pustili s veľkou chuťou a vervou do športového zápolenia. Všetky súťaže sa niesli v znamení života zvieratiek v Zoo, čomu zodpovedali aj jednotlivé súťažné disciplíny. Nad ich regulárnosťou bdeli rozhodcovia tohto podujatia, vybraní spomedzi študentov FŠ.

Organizátori podujatia pripravili pre zúčastnené deti štyri zábavné hry, Zbieranie potravy pre zvieratká, Prekážková dráha opičky, Hladné zvieratká a Nosiči vody, v ktorých bolo úlohou detí prispieť k celkovej pohode a spokojnosti zvieratiek či vziať sa aspoň na malú chvíľu do ich pocitov. Naši najmenší za výdatného potlesku ich kamarátov, pedagógov a všetkých zúčastnených divákov súťažili s obrovskouchuťou a nadšením a ich tváre žiarili radosťou.

Milú spoločnosť robili škôlkarcem dvaja maskoti, ktorí počas celého dopoludnia zabávali súťažiacich i divákov. Medzi súťažnými disciplínami bola krátkaprestávka, počas ktorej deti z piatich materských škôl predviedli svoje nadanie i tanečné umenie v pódiových skladbách. V prvej prestávke upútali všetkých zúčastnených detí z Materskej školy Budovateľskej s ich pohybovou skladbou Y.M.C.A. Nasledujúcich prestávkach sa svoju šikovnosťou postupne prezentovali MŠ Zemplínska, deti, ktoré preukázali svoju šikovnosť hneď v dvoch skladbách, a to Žízala a Svet je new problém, a MŠ Čergovská so zaujímavou skladbou Mažoretky. V poslednej prestávke ukázali svoje zručnosti divákom, ktorí sa rozhodli pondelkové dopoludnie stráviť v športovom duchu, deti z MŠ Bernolákovej so skladbou Čertíci i škôlkari z MŠ Fraňa Kráľa, ktorí sa predviedli moderným tancom Šu-Šu. To všetko sa dialo za skvelej podpory publiku i samotných organizátorov. Samotné súťažné disciplíny vyhodnotila vopred zostavená porota a na základe získaných bodov zo súťažných disciplín určila konečné poradie: 1. miesto – MŠ Čergovská, 2. miesto – MŠ Budovateľská, 3. miesto – MŠ Hviezdoslavova. Všetky zúčastnené materské školy boli odmenené vecnými cenami, ktoré prevzali z rúk PaedDr. Klaudie Zuskovej, PhD., hlavnej iniciátorky tohto nesporne oblúbeného podujatia.

Umiestnenia však v tento deň nezohrávali významnú rolu, pretože zo všetkých detí vyžarovalo nevídane nadšenie i neuveriteľná energia, ktorú rozdávali vôkol seba. A práve táto skutočnosť iste nepotešila len nás, ktorí sme túto akciu pripravovali, ale všetkých, ktorým záleží na ich šťastí. Organizácia takéhoto podujatia nám pomohla nazbierať cenné praktické skúsenosti, ktoré môžeme po ukončení štúdia uplatniť v učiteľskej profesii.

Zuzana Ondo-Ešková
FŠ PU

forum

na pulze...
časopis pre študentskej univerzity

SZ IUVENTUS PAEDAGOGICA zažiaril na 20. ročníku Medzinárodného festivalu akademického zborového spevu IFAS 2008 v Pardubiciach

Ako vníma dnešok význam zborového spevu na vysokých školách? Ako tradíciu hodnú zachovania, ako skvelý reklamný produkt pri zviditeľňovaní alma mater, ako prostriedok zušľachťovania vnútorných kvalít mladého človeka či efektívny prostriedok prevencie negatívnych sociálnych prejavov?

Je to len stručný výpočet toho, čo tento druh umeleckej činnosti v sebe zahrňuje. Tí z nás, ktorí zborový spev zakúsili, vnímajú jeho nezmazateľnú stopu, poznanie, ktoré ich sprevádza po celý život; mohli by hovoriť o hodnotách a pocitoch, ktoré často zostanú nevypovedané, nepochopené tými „zvonku“. Z pohľadu človečenstva je jeho najcennejšia devíza späť s prežívaním krásy spievanej hudby tvorenej v kruhu spoločného úsilia, ktorá privádza mladých ľudí k odovzdávaniu svojich najlepších schopností pre dobro celku, oslobozuje od sebectva, bezohľadnosti a duševnej prázdnoty.

Oslavovať 40 rokov existencie festivalu akademickej speváckych zborov nie je v našich zemepisných šírkach jav častý. V dňoch 2. – 7. júla 2008 sa však konal jubilejný ročník jedného z nich, a to v kolíске svojho vzniku – Pardubiciach. Prvopočiatky pravdepodobne najstaršej medzinárodnej zborovej udalosti v Českej republike sa datujú do roku 1967. Pri jeho zrade, na pôde vtedajšej Vysokej školy chemicko-technologickej (dnes Univerzita Pardubice), stál doc. Ing. Vlastislav Novák a jeho Vysokoškolský umělecký soubor (VUS) Pardubice. Prvý ročník prebehol v r. 1968 pod názvom Internacionálni festival akademickej zborov – IFAS a od r. 1980 sa pravidelne koná v dvojročných intervaloch. Tento festival nie je iba špičkovou prehliadkou najvyspelejších zborov, platformou na nadväzovanie umeleckých kontaktov, ale predovšetkým miestom jedinejnej kvality, ktorá je pomerne zriedkavá aj na mnohých popredných medzinárodných súťažiach. Tou kvalitou je citeľný ľudský rozmer a láskyplná snaha vkladaná do prípravy festivalu, ktoré tvoria akúsi nadhodnotu, kontrapunkt k jeho vysokej odbornej úrovni.

Jubilejný 20. ročník v každom ohľade svedčil o intenzívnej snahe usporiadateľov čo najdokonalejšie pripraviť odborne náročné, no zároveň pestré a zaujímavé zborové stretnutie. Vypovedá o tom 17 zúčastnených zborov z 8 krajín 4 kontinentov (JAR,

USA, Čína, Maďarsko, Poľsko, Rusko, Slovensko) a medzinárodná jury, do ktorej zasadli zbormajstri zvučných mien: prof. Dr. Scott Ferguson (USA), prof. Fidel G. Calalang, Jr. (Filipíny), prof. Krzysztof Szydzisz (Poľsko), prof. Valerij Kopanev (Rusko), doc. Ing. Vlastislav Novák, Mgr. Jaroslav Brych a predseda poroty prof. PaedDr. Jiří Kolář. Dramaturgickú pestrosť zabezpečovala široká škála kategórií. Popri tradičných kategóriach zmiešaných, komorných a ženských zborov a kategórii folklórnej sa po prvýkrát objavili i kategórie artifícialnej hudby jedného štýlu, hudby z oblasti jazzu, popu, spirituálu a gospelu a kategória folklórnej hudby vlastného národa. Vzhľadom na to, že niektoré zborové súťažili v troch, či dokonca štyroch kategóriách, prítomní diváci i členovia poroty si vypočuli viac ako 40 súťažných prezentácií. Ich interpretačná úroveň bola mimoriadne vysoká a neobyčajne vyrovnaná, o čom svedčili minimálne bodové rozdiely v hodnotení. Jedinečnou atrakciou pre poslucháčov boli africké piesne s charakteristickými tanecnými kreáciami či zvukomalebné obrazy búrky v pralese v prevedení juhoafrických zborov i priezračná krehká krása čínskych spevov.

Vedomí si silných sociálnych aspektov takého feno-ménu, akým je zborový spev, sa usporiadatelia neuspokojili len so zabezpečením súťažnej časti festivalu. Predohrou k nej boli vystúpenia zahraničných hostí v malebných mestečkách východočeského regiónu, ktoré na sklonku dňa uzavrel slávnostný otvárací koncert všetkých zúčastnených zborov. Náročný, takmer dvojdňový súťažný maratón vyústil do uvoľnenej atmosféry Ifasiády, na ktorej zástupcovia jednotlivých zborov hájili domáce farby, tentoraz úplne odlišným spôsobom – vo veľmi netradičných športových disciplínach. V náročnej konkurencii sa aj na tomto „poli“ presadilo naše trojčlenné súťažné družstvo, ktoré vybojovalo svojmu zboru 3. miesto. Radostné súperenie a priateľská atmosféra následne gradovali na večernom spoločenskom plese, na ktorom okrem iného prebehla aj súťaž o Superstar IFAS 2008. Bol to moment nečakaného úspechu prešovského zboru – Janka Ferencíková svojou interpretáciou gospelu Joyful, Joyful! uchvátila medzinárodnú festivalovú komunitu do takej

mieri, že radostný potlesk a úprimný obdiv nemal konca. Tieto satelitné úspechy akoby anticipovali to, čo malo byť vyhlásené na záver festivalu.

Vo farebnej mozaike festivalových spevov zažiaril svojou jedinečnou krásou aj Ženský spevácky zbor IUVENTUS PAEDAGOGICA, ktorý na tohtoročnom IFAS-e reprezentoval nielen Prešovskú

ŽSZ IUVENTUS PAEDAGOGICA na medzinárodnej súťaži IFAS 2008 v Pardubiciach

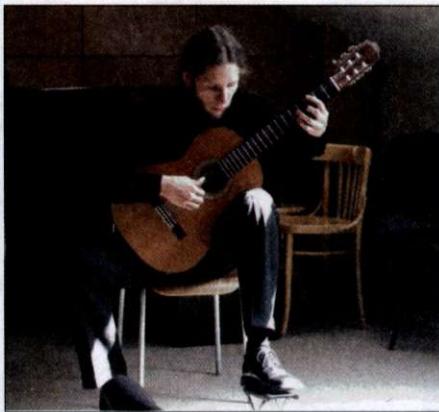
univerzitu v Prešove, ale, ako jediný účastník zo Slovenska, zároveň zastupoval slovenské akademické zborové umenie. Po štyroch rokoch zbor opäť vstúpil na súťažné pódiu, z ktorého si naposledy odnášal štyri významné ocenenia, a i tentoraz sa mu podarilo naplniť, ba azda i prevýšiť očakávania a nároky odbornej jury. Pestrý a náročný súťažný program, prezentácia súčasnej tvorby a novodobých interpretačných trendov sú na festivale

tohto typu samozrejmosťou. Ak však umelecké telo prinesie na pódiu nielen hudobné, estetické, ale i duchovné hodnoty, upúta to okamžitú pozornosť, pretože táto „kategória“ je v umení paradoxne stále zriedkavým javom. Študentky Katedry hudby FHPV svojím spevom vdýchli festivalovej atmosfére nežnú ženskú krásu a nezištné zdieľanie lásky, dobra a krásy so všetkými prítomnými. O tom, že porotcovia tieto hodnoty chtia a rešpektujú, svedčia ocenenia, ktorími prešovský univerzitný zbor ohodnotili. Za všetko hovoria štyri ceny: **1. miesto v zlatom pásme v kategórii Ženských zborov**, obzvlášť cenné **1. miesto v zlatom pásme v kategórii Folklór** (kedže v tejto kategórii súťažilo 13 prevažne miestaných zborov), **Cena rektora Univerzity Pardubice pre najlepší akademický zbor a Zvláštne cena poroty za dirigentský výkon** pre dirigentku zboru IUVENTUS PAEDAGOGICA Tatianu Kanišákovú. Zboru sa tak podarilo nielen dôstojne prezentovať kultúrnym rozmerom Prešovskej univerzity v Prešove, ale zanechať za sebou stopu umením a krásou zušľachtenej mladosti, hodnej nasledovania. Podávanie na tomto mieste patrí všetkým, ktorí prispeli k tomu, aby sa členky zboru – budúce učiteľky – mohli zúčastniť na festivale IFAS 2008 a mali tak možnosť precítiť spolu s ostatnými zbormi úžasnú silu a krásu spoločného spevu prameniaceho z duchovného zjednotenia množstva odlišných ľudí, ktorí si toto cenné poznanie nepochybne prenesú aj do iných sfér svojich životov.

Mgr. Tatiana Kanišáková, PhD.

Tri ceny na interpretačnej súťaži v Prahe

Na sklonku minulého akademického roka (máj 2008) sa Praha stala strediskom interpretačného zápolenia študentov fakúlt učiteľského zamerania. Pozvanie na súťaž dostala aj naša Katedra hudby FHPV PU. Niekoľkí študenti KHu prijali toto pozvanie, ktoré znamenalo aj akúsi výzvu prezentovať kvalitu svojich nástrojových zručností v medzinárodnom meradle.

Ladislav Fodor, víťaz v II. kategórii – Ostatné nástroje

Súťaž organizovala Katedra hudební výchovy (Khv) na Karlovej univerzite – Pedagogickej fakulte pod vedením doc. MgA. Jany Palkovskej. Khv, žiaľ, nedisponuje priestormi, ktoré by dovolili všetkým kategóriám a odborom byť „pod jednou strechou“. Z tohto dôvodu sa súťažilo na troch rozličných miestach, pomerne dostač od seba vzdialených (Pedagogická fakulta na Rettigovej, Týnska škola, Barrandov). Najzložitejšie to mali korepetitóri – klaviristi, ktorí sprevádzali študentov v niekoľkých súťažných odboroch. Často bez prípravy a spoločnej rozohrávky museli podať spoločný výkon. Treba poznamenať, že okrem sólového klavíra a spevu súťažili tiež sláčikové nástroje a tzv. ostatné nástroje (t. j. dychy, akordeón a gitara).

V silnej konkurencii českých fakúlt si všetci naši zástupcovia – vyslaní študenti z Katedry hudby na FHPV zaslúžene vybojovali tri ceny: Jana Krajčiová v hre na husliach 3. cenu, Ján Bak v hre na klarinete 3. cenu a napokon najväčšiu radosť sme mali zo získanej 1. ceny, ktorú si prevzal Ladislav Fodor za pôsobivú hru na gitaru. Úspech našich študentov bol odrazom ich systematickej, dlhodobej a odborne vedenej prípravy. Treba oceniť najmä prácu pedagógov MgA. Petra Sklenku (husle) a p. Valéru Futeja (guitaru), ktorí sa študentom venovali aj mimo vyučovacích hodín, a v neposlednom rade samostatnú prípravu klarinetistu, ktorý ako študent 4. ročníka už nenavášteval predmet hra na hlavnom hudobnom nástroji. Pred súťažou bolo dôležité si naštudovať repertoár obohrať, preto študenti absolvovali jeden výchovný koncert v ZUŠ M. Moyzea v Prešove a prehrávku pred komisiou.

Na súťaži v Prahe zohrala dôležitú úlohu aj korepetitorka – klaviristka z KHu Mgr.art. Ľubica Kistyová, PhD., ktorá klavírne spolupracovala s huslistkou i klarinetistom. Záslužnú prácu odviedli vyslaní porotcovia: doc. Mgr. art. Irena Medňanská, PhD., doc. MgA. Ludmila Kojanová, ArtD., a MgA. Peter Sklenka, ktorí sa podieľali na hodnotení umeleckých výkonov študentov v porotách pre Ostatné nástroje, Klavír a Sláčikové nástroje.

Slávostným odovzdaním cien a koncertom víťazov, na ktorom sme si vypočuli držiteľov prvých umiestnení vo všetkých súťažných odboroch a kategóriach (I. a II. kat. podľa absolvovania konzervatória), medzi nimi aj nášho gitaristu Lacka Fodora, bola ukončená Interpretáčna súťaž pedagogických fakúlt v Prahe. Plní nových dojmov a inšpirácií sa tešíme na možnosť preukázať interpretačné kvality študentov KHu na ďalších podobných podujatiach, ak bude dostať tvorivých síl a motivácie rozvíjať v mladých ľudoch schopnosť umelecky sa vyjadriť a chápať hudobné posolstvá.

Mgr. art. Ľubica Kistyová, PhD.

... hudby

Centrálna akadémia umenia v Pekingu

Osud chcel, aby som sa po desiatich rokoch vrátil do Ríše Stredu – Číny, tentoraz s úmyslom a túžbou spozať a na vlastné oči zažiť aspoň niečo z umenia mojej obľúbenej kaligrafie alebo, ako hovoria oni, Šu Fa.

Mal som to šťastie, že môj dlhoročný priateľ – Čen má dobrého starého priateľa, ktorý je práve teraz viceprezidentom tejto Centrálnej akadémie. Návštevu sme dohodli na deň, keď mal práve rozhovory so zástupcami študentskej rady. Prišli sme do modernej budovy vo veľkom areáli s námestím, obrovským bronzovým levom „strážiacim“ okolie školy. Na prvom poschodi nás so širokým úsmevom privítal pán viceprezident Tan Pin.

V kancelárii zaplnnej množstvom kníh, katalógov a spisov, s perfektným počítačom sme si dali čaj Pchu Er. Aké bolo moje prekvapenie, keď sa ma majster grafiky spýtal: „Šprechn zí dojč?“ Ha! Vyrazil mi dych svojou výbornou výslovnosťou. Kým som sa späťat, nalieval ďalšiu šálku čaju. Preorientoval som sa z angličtiny na nemčinu. Po chvíli sme si už rozumeli. Vravel, že študoval v Berlíne na Akadémii – grafiku. No lepšie ani nemohlo byť. Vybral zo škatule úplne nový katalóg svojej práce na vynikajúcim papieri, s množstvom vynikajúcich abstraktívnych diel, drevorezov. Ja som mal prehľad svoj katalóg vydaný v Pekingu pred pol rokom pri príležitosti mojej putovnej výstavy malej grafiky, ktorá bola vystavovaná vždy mesiac na inej vybranej strednej škole, celkovo ich bolo osem. So záujmom si ho prezeral a potešilo ma, že už moju prácu poznal dávnejšie. Vymenili sme si vizitky a s pozdravmi Céj tién – Dovidenia sme sa s úsmevom rozlúčili. Škola samotná je nádherne architektonicky zasadená do severovýchodnej štvrti mesta, na veľkom priestranstve je mnoho vysokých budov internátov aj pre zahraničných študentov. Študuje sa tu všetko, posilnená je katedra dizajnu, na ktorej bol pán profesor Tan Pin niekoľko rokov šéfom. Maľba sa študuje na dvoch katedrách, a to na klasickej čínskej, to znamená tušovej maľbe, a na západnej katedre maľby, kde je tvorba porovnatelná s našou európskou, skôr ale možno s ruskou. Množstvo kníh, učebníčkov, kresby a maľby sú v predaji v kampuse aj v obchode s umeleckými potrebami oproti škole, kde majú aj kaviareň otvorenú dlho do noci, na poschodi sú dve ramárne, kde sa rámuje rýchlo a hlavne neuveriteľne lacno. Zaujímavé je ale to, že všetky tieto knihy, spracované a na vynikajúcej úrovni vytláčané, sú dieľom ich profesorov. Každý má svoju knihu pre štúdium svojho odboru, niektorí aj viacero detailnejšie a rôznorodejšie spracovaných. Taktiež majú k dispozícii množstvo DVD diskov od tých istých autorov. Vynikajúca pomôcka. Našiel som dokonca aj ūhu! Dve DVD dvojdiskové albumy od profesora Wena a profesorky Hao Li. Škoda len, že nerátajú aj so záujmom cudzincov, nemajú stopu s anglickým dabingom. Smerovanie školy v umeleckom ponímaní sa vyvíja tak rýchlo ako celá súčas-

ná Čína a Peking, samozrejme, obzvlášť. Skutočne obrovský boom voľnosti v ideologickej zmysle komunistickej cenzúry je možné sledovať na každom kroku, v tvorbe súčasných umelcov markantne. Profesor Wang Huaxiang prednáša grafiku a kresbu, no v ateliéri, s ktorým som susedil, vytvoril za šesť týždňov kolekciu veľkých sôch v rôznych materiáloch, od nerezu, polyestera, laminátu po chromované plastiky. Jeho študenti majú možnosť sledovať ho pri niektorých fázach práce, diskutujú celé hodiny o jej význame, o jej posolstve v tom najpresnejšom zmysle slova. K vernisáži výstavy vydávajú vsetci umelci skvelo vytláčené katalogy, mnohokrát ako monografie, tlač je tu oveľa lacnejšia a blesková. Nájdete tu plagáty rôznych veľkostí a dokonca aj maličké verzie „katalógov do vrecka“ ako malé knižky navyše. Je zvykom k výstave priložiť, vystaviť aj veľkoformátové texty, asi dva a pol metra vysoké, v čínštine a angličtine, ktoré piše autor sám.

Peter Kocák: Centrálna akadémia umenia v Pekingu

Porovnanie pekinských umelcov so slovenskými umelcami: býval som v umeleckej kolónii, kde sa môžu dostať umelci z celej Číny. Vláda dala do prenájmu umelcom bývalé fabriky na zbrane a elektrotechniku. Celý areál je na severovýchode mesta, do centra je to asi polhodinka autom. Baráky sú dosť vysoké a interiéry majú niekde rozmer obrovských hál. Bohatší umelci majú velikánske štúdiá výborne zariadené. Internet má každý, využíavajú v ňom všetko. V strede je jedáleň s domácou stravou podľa želania. Nájomné činí desaťtisíc juanov, čo je presne tridsaťtisíc slovenských korún, zahŕňa všetko, okrem pitnej vody. Tú Peking, bohužiaľ, nemá, buduje sa nový prírodný kanál až od južnej Žltej rieky. Roznáška vody v dvadsaťlitrových nádobach do stojanov na horúcu a studenú vodu je cez mobilný telefón, stačí zvolať. Je zaujímavé, koľko ľudí asi žije v Pekingu: naša kolónia – „Huantie – Umelecký kruh“ – mala asi 100 ateliérov, v nich mal každý výtvarník svoje súkromné štúdio, na poschodi malé obydlie, dole si mohol každý upraviť priestor ako ateliér alebo najčastejšie ako pracovnú galériu svojich hotových diel s priestorom na posedenie s návštěvníkmi.

Výučba umenia sa zakladá na klasickom štúdiu kresby figúry, pod veľkým vplyvom ruskej školy, teda vzormi sú Repin, Surikov, realisti a peredviž-

níci, ako aj najlepší kresliari a maliari súčasnejšieho ruského umenia. Bezpochyby preto, lebo profesori tejto akadémie a ich učitelia študovali v Moskve či Petrohrade. Raz v noci ma navštívil jeden profesor a opýtal sa ma: „Gavarite pa rúsky?“ Tak som bol potešený naším slovanským jazykom! Študoval v Moskve pred 30 rokmi, ale ešte čo to z pamäti vylovil. Bolo to milé, lebo on rozumel aspoň to, čo som mu ja svoju perfektnou ruštinou vtipne okomentoval. Stažoval sa ale, že prišiel o prácu ako učiteľ a teraz je tu na voľnej nohe, bol dosť smutný zo svojho položenia.

Moji rovesníci bývajúci v Huantie boli väčšinou maliari. Maľovali rozumné plátna olejom, akrylom alebo kombinovane. Najviac ma ale doslova omráčil maestro Wang Fei svojimi dvojmetrovými, výborne adjustovanými maľbami na papieri, napnutom na plátno. Mal velikánsky poschodový ateliér, hore nový pingpongový stôl, kde sme často hrávali do noci medzištátne stretnutia. Figurálnu maľbu považuje za možnosť vyjadriť pocity a stavu súčasného Pekinčana, intelektuála, na spoločnosť, umenie, krajinu, medziľudské vzťahy v prvom rade. Ako predseda budhistického spolku vydáva časopis, knihy, staré texty, ale aj svoje vlastné. Jeho maľba je agresívna, v technike, hľadaní nového výrazu, vymaňujúceho sa z klasickej tušovej maľby, ktorá už storočia lavíruje na mŕtvom bode, predstavujúc neustále dookola tie isté kvality a štýly. Experimentuje s motívom ženskej figúry a modernej abstrakcie, ale vytvoril aj mnoho obrazov vo farebných tušoch, hlboko budhistických motívom aj štýlom. Pred mojím odchodom vytvoril diela menšie, prekvapujúce, spájajúce totálnu abstrakciu s minimotívm postavičiek, akoby v abstraknej, im prirodzenej krajine. Streltol som tam študentky z Ukrajiny, študujúce medicínu! Nás páni výstavlanec mi povedal, že naši umelci tam majú dvere otvorené, práve tam prebiehalá výstava pána Harangozo.

Pred rokom tam s veľkým úspechom vystavoval Peter Pollág. Ročne tam vraj študuje asi 12 slovenských vysokoškolákov, väčšinou čínskych.

Čína sa každým dňom blíži. Doslova. Otázkou je, veľmi pertraktovanou hlavne umelcami, ako sa vyrovná s obrovským boomom konzumu, ktorý ju zaplavuje.

Peter Kocák
3. augusta 2008

K výstave o budovaní... názoru

Tento výjav ma zaujal pri nedávnej návštive Prahy. Na fotografií známeho reportážneho fotografa Franza Goessla sú sovietske tanky. Písal sa rok 1968 a udalostiam tejto doby je venovaná výstava na Václavskom námestí. Dnes, v roku 2008.

Študentom aj na hodinách dekoratívnej kompozície a písma zdôrazňujem skutočnosť, že kladivom sa dá vytepáť nádherný umelecký kúsok, ako i rozbiť niečo veľmi vzácné. Možno aj zahlušíť krehký život.

Pokúšam sa vysvetľovať rozdiel medzi týmito svetmi. Svetom pomoci, kreativity alebo inak pomáhania kreativitou a svetom zneužívania a demolovania nádhery vôkol. Nášmu školskému systému budú prívrženci hodnôt prvého sveta z radu našich študentov veľmi, veľmi užitoční. Výber je na každom. Možno na pomyselnom klobúku z Harryho Pottera. Slizolin? Chrabromil? Chrabromil.

Smutné 40. výročie okupácie Československa sovietskou armádou pripomína túto udalosť všetkým. Tým, ktorí nemôžu zabudnúť, a tým, ktorí by najradšej zabudli. Tohtočná atmosféra na Václaváku mi bola blízka svojou otvorenosťou a prekrásnym zvukom slobodne hovoreného slova. Študenti dnes môžu tvoriť a sledovať dianie vo svete konečne tak, ako si to mladý dozrievajúci človek od života jednoducho zaslúži.

Fotosyntéza

Výstava pod názvom Fotosyntéza sa konala v spolupráci so študentskou organizáciou Mafgart, ktorá dáva možnosť prezentovať alebo prejavíť sa všetkým študentom Prešovskej univerzity v ktorejkoľvek umeleckej alebo kultúrnej oblasti.

Jednotlivé sekcie Mafgarta zahrňujú výtvarné umenie, literatúru, divadelné umenie, film a ďalšie umelecké odvetvia. Konkrétnie na tejto výstave, Fotosyntéze, ktorá vznikla z iniciatívy sekcie Štetec, bol daný priestor výtvarnému umeniu - fotografii. Fotosyntéza bola otvorená 13. mája 2008 o 16:00 a trvala do 30. júna 2008. Išlo o kolektívnu výstavu - o syntézu fotografií rôznych autorov a rôznych námetov, týmto sa nakoniec inšpiroval aj názov výstavy - foto + syntéza. Zámerom bolo vytvoriť priestor na prezentáciu vlastnej tvorby pre všetkých študentov, teda nielen tých, ktorí sa venujú výtvarnej tvorbe v rámci svojho študijného odboru. Aj preto sme sa rozhodli pre tento žáner - fotografiu. Fotografie sme vystavili nielen kvôli vlastnej prezentácii, ale aj pre divákov, či už tých, ktorí sa na nich prišli pozrieť zámerne, alebo okolo tejto výstavy len prechádzali popri svojich denných študentských povinnostach. Cieľom bolo aj to, aby bola prezentácia diel zaujímavá aj pre nich, pre ich vlastnú interpretáciu, zhodnotenie a potešenie. Čo sa týka samotného otvorenia Fotosyntézy, vernisáže, chceli sme túto výstavu uviesť do života tradičným predhovorom. Chceli sme, aby otvorenie výstavy pôsobilo uvoľ-

nene, a tak bol vytvorený video-predhovor, ktorý podľa nás nielenž splnil svoj účel, ale bol aj zaujímavou osviežujúcou zložkou programu a bol tiež spôsobom, ako sa vyhnúť tréme pri verejnem vystúpení. Pred samotným prejavom najskôr vystúpil (tiež vystavujúci) študent Róbert Egreší so svojím netradičným hudobným nástrojom, ktorý si sám zhotovil (didžerida). Dúfame, že sme návštěvníkov príjemne prekvapili a že sa im výstava i program páčili. Na prípravách tejto výstavy sa spolupodieľali najmä študenti a členovia Mafgarta, a to Martina Kozmová, Viktor Pončák a Daniela Kalaninová a okrem nich aj mnohí ďalší, ktorí boli veľmi ochotní a pomohli nám. Touto cestou sa chceme podakovať predovšetkým riaditeľovi Univerzitnej knižnice PU páni Ing. Haľkovi, ktorý nám poskytol výstavné priestory pri miestnosti 94 (za Campusom) a bol k nám veľmi ústretový. Vďaka patrí aj páni PhDr. Jaroslavovi Ondovi a Mgr. Marekovi Sokolovi, ktorí nám zapožičali techniku a pomohli s ozvučením. Osobne sme mali my - organizátori a tiež mnohí iní z výstavy veľmi dobrý pocit a skutočne dúfame, že čoraz viac študentov bude odhodlaných vystavovať a týmto spôsobom sa prejavíť. Majú možnosť prezentovať samých seba, svoju kreativitu a názory. Takže už sa tešíme aj na ďalšie podobné výstavy. V prípade ďalších otázok, pripomienok, záujmu alebo akýchkoľvek návrhov a námetov do budúcnosti môžete písť na túto mailovú adresu: carimatka@gmail.com

Martina Kozmová

Milý Rilke!

Rainer Maria Rilke: O umení (Výber z esejí)
Zostavil, preložil a doslov napísal Ladislav Šimon
Kalligram, Bratislava 2005

Výber Piesne o láske a smrti bol možno našim prvým dotykom s poéziou R. M. Rilkeho. Tento pražský rodák, o ktorom sa L. Šimon v doslove ku knihe esejí vyslovil „ako o mysliteľovi, čo myslí srdcom“ (s. 211), bol tvorcom jedinečných názorov na poéziu, literatúru a umenie všeobecne. Z jeho esejí (listov) vystupuje konkrétny pisateľ, človek hlbavý, ale aj originálne zábavný.

V jednej z prvých esejí s názvom České potulky sa úvodom prihovára čitateľovi: „Nesľúbil som vám, že porozprávam niečo o Čechách?“ Rilke v úlohe služobníka podrobne opisuje návštevu mestečka Krumlov s jeho živými obyvateľmi i neživými artefaktmi. Jeho rozprávanie je veľmi svieže a vždy tak trochu humorné.

Poznámky o melódii veci sú klúčovou esejou v tomto výbere. V tejto časti je Rilke najsilnejšie pociťovaný ako básnik, lyrik s osobitým metaforeckým jazykom. Rilke vysvetluje melódii veľmi široko, akoby ţou obsiahol celý svet: „Ak chceme byť zasvätenami života, musíme pamätať na dve veci: Po prvej na veľkú melódii, do ktorej

sa zapájajú veci a vône, pocity a minulosť, svitania, súmraky i túzby – a potom na jednotlivé hlysy, ktoré dopĺňajú a dovršujú tento znejúci chór.“ (s. 38) Pochopiť umelecké dielo, a život sám, možno len na základe spojenia týchto hlasov. Každá vec má svoju melódiu, rovnako ako aj umelecké dielo, ktoré tým, že sa „zrodí“, dáva svetu „o jednu vec viac“. Rilke tu slovami básnika filozofuje o živote, o jeho podstate, o nutnosti oddelenia nepotrebného od nevyhnutného.

Otázkam umenia, jeho definíciu a podstate sa venuje v eseji s názvom O umení. Rilke prekonáva definície svojich predchodcov, ktorí za základ umenia považujú len jeho účinok. Hovorí, že „podstata krásy nespočíva v účinku, ale v bytí“ (s. 71). Možno povedať, že umenie existujúce mimo nás nestráca na svojej kráse len preto, že my ho momentálne nevidíme alebo necítime. Umenie je prirovnané ku koncepciam života, ako je veda alebo náboženstvo, s tým rozdielom, že zatiaľ čo priamky týchto koncepcí majú niekde svoj konečný bod, umenie ho nemá, a preto je nekonečné: „Aj keby raz zmizla zem pod nohami, umenie by pretrvalo ako čosi nezávislé a tvorivé a bolo by vysnívanou možnosťou nových svetov a časov.“ (s. 70).

Mária Škraková

Vypreparovaný kôň v dierkovaných pančuchách alebo Pamiatka našej cti

Kto by nám bol ľedy uveril (azda len Guildenstern), že sme sa v letnom semestri minulého akademickej roku zabávali nielen pri absolvovaní skúšok či príprave na prvé štátnice, vďaka ktorým sme si vystávali fronty na úrade práce ako nezamestnaní bakalári... (pozn. red.: Táto veta mi pripadá ako náhodné stretnutie dáždnika a šijacieho stroja na operačnom stole.)

Z matnej predstavy toho, čo malo prísť, nás extrahovali stretnutia pod vedením PhDr. Petra Karpinského. V každom sa usiloval zachytiť aspoň závan divadelného ducha, preverať naše gogoľovské duše, i keď prieval nikto nečakal, no upínilí sme sa na aktualizované staré známe „keď nefueč, aspoň povieva“. Ak neherca motivujete predstavou nosenia pánskeho kostýmu s umelou bielou kožušinou v štýle lesku a biedy kurtizán a bábovkou zdarmo, máte na krku nielen vyživovaciu povinnosť, ale predovšetkým jeho nadšenie.

Začalo sa skúsať, s vylúčením verejnosti.

TWO MONTHS LATER...

Bol neskorý večer, pätnasty máj, prišla prvá premiéra – commedia dell'arte. Na nej si divadelní nadšenci mohli zgustnúť na našom umení (chutilo?). Chýr o postave Smrti, prestojenej, podľa nemenovanej účastníčky predstavenia, do „masky vypreparovaného koňa v dierkovaných pančuchách“ (proti dišputátu žiadnen Gusto), sa niesol široko-ďaleko-bystrozrako. Hrali sme dokonca až „v slávnom mes-

te Nagymihály“, kam sa na nás prišlo pozrieť zopár stovák ľudí. Kto by predsa oželel upaľovanie bosorky, ktorú sa nedarilo usmrtiť z úplne prozaického dôvodu, akým bol nedostatok technického benzínu. Zachránil to však tanec Smrti... Nakoniec sa teda všetko podarilo, milý Raskoňnikov. Keďže nás okolo stojace deti neukameňovali, hádzali aspoň chlebom. Bosorka i vďaka nim păčkrala denne hynula na hranici. Medzi mnohoznačnosťou a presnosťou (viď – vytýčený vetný člen podľa Sedembolestnej).

Počkaj, to je koniec?

Nie.

Ešte poďakovanie. (a, b, b)

L + R, u Samuela Bluma
Gemerská 233, 049 11 Plešivec

Za všetkých nehercov ďakujeme PhDr. Petrovi Karpinskému za to, že to s nami vôbec skúsil. Veľmi sme sa z toho tešili.

Upaľovanie bosorky

Na začiatku Jedného sveta

Po počiatočných peripetiách sa nám predsa len podarilo priniesť filmové čriepky z Jedného sveta aj na našu univerzitu.

Môžeme si za to sami, ale aj Človek v ohrození a finančné krytie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity. Peter Važan z občianskeho združenia Človek v ohrození, ktoré festival v Bratislave i tie ďalšie regionálne zastrešuje, sa nám celkom potešil a pozval nás na vzdelávací seminár. Priestory ich sídla v hlavnom meste svedčia o tom, že ich naozaj viac zaujímajú ľudia v tiesni ako vlastné pohodlie v práci. Postrelali sme sa tam zo všetkých regiónov Slovenska a plánovali, čo, kde, kedy. Pre Prešov sme vybrali marec. Poberaj sa starec, mesiac knihy, deň žien... tak prečo nie aj filmový festival Jeden svet. Spravíme si svetové entrée do letného semestra. No áno, ja tu stále písem v množnom číslu... Na začiatku sme totiž boli dve s Vierkou a Martinom, ktorého sme spracovali na technickú spoluprácu. Lebo finančné krytie je jedna nenahraditeľná vec, ale realizácia festivalu, hoci aj regionálneho, si vyžaduje čosi viac. Nadšenie. Tak sme sa teda nadch-

li – a zabralo to. Zrazu tu bola Ivana a o výrobu festivalových plagátov a letákov bolo postarané. Nestačili sme sa diviť, kolko ľudí sa nadchlo spolu s nami. Alebo od nás? Zhstili sa úloh moderátorov, fotografov, redaktorov i technikov, no najmä divákov. A divákm乎 sme mohli byť všetci bez rozdielu. Lebo vďaka súhre ľudí akoby všetko išlo samo – až na výstrelyk premietacej techniky, ale tá sa neráta. Kto vydržal, videl veľa. Aj keď v prípade dokumentov z filmového festivalu Jeden svet platí, že aj málo je dosť. Spomíname si na Mladého hrdého náčka, Chudú, Náimestie, Most cez Wadi alebo Zmluvu s diablotom...?

Je september a pre mňa to znamená aj opäťovné stretnutie s ľuďmi, ktorí dokážu oceniť nápad a vytvoriť na realizácii festivalu dokumentárnych filmov Jeden svet na Prešovskej univerzite materiálne podmienky. To ostatné sa bude odvíjať od vety, ktorú ste už čítali: Na začiatku...

Mgr. Blažena Garberová
FF PU

divadla
...

filmu
...

na pulze...
...casopis prešovskej univerzity

Čo čítať, na čo sa pozerať a čo počúvať

V tomto čísle otvárame seriál, v ktorom budeme mapovať, aké kultúrne možnosti ponúka priesor Prešova, a to v duchu slov Johanna Wolfganga Goetheho: „Každý by mal denne počúvať trochu hudby, prečítať niejakú básne, pozrieť si pekný obraz a pokiať možno povedať niekoľko rozumných slov.“

Časť prvá: hudobný život Prešov

„Keď som pred 12 rokmi začala vyučovať v Prešove (dovtedy som sa v tomto meste zastavila iba dvakrát po polhodine), bývalá kolegynia, dlhoročná zbormajsterka mi vysvetľovala silnú pozíciu folklornej hudby v prešovskom regióne (za bývalého režimu vraj aj umelo zámerne udržiavanej), oproti ktorej mal kedysi každý iný druh hudby údajne ľažké postavenie“, tak začína svoje úvahy o hudobnom živote Prešova Táňa Pirníková, vysokoškolská pedagogička na VŠMU, donedávna pôsobiaca na Katedre estetiky FF PU a predtým na Katedre hudby FHPV PU, ktorá samu seba charakterizuje ako občasnú Prešovčanku. Platí podľa tej tézy o dominantnom postavení folklóru v tomto priestore?

„Neviem posúdiť... Môžem však konštatovať, že počas môjho „prešovského pobytu“ som bola svedkom viacerých výborných folklórnych produkcií. Spomeniem aspoň jubilejný program detského folklórneho súboru Šarišanček, diplomové koncerty absolventov Katedry hudby (O. Kandráča, S. Baláža...), programy PUĽSu. Prešovská dolina je pre mňa charakteristická aj prirodzenými speváckymi talentami – M. Kandráčová, A. Servická, ktorých zvláštna neha v hľase má neopakovateľný kolorit. Niečo podobné zachytávam v hľasoch moravských speváčok (H. Ulrichovej či Z. Lapčíkovej). A vôbec, fenomén šarišského a moravského folklóru je pre mňa akosi príbuzenský... Je v ňom nespútaná živelnosť, nevypočítateľnosť a zároveň láskavosť a nostalgia.“

Koncertné odeóny, siene, sály...

Už v 16. storočí sa na jednom z prešovských erbov objavuje čierny orol a rovnaký názov nesie komplex medzi historickou budovou Divadla Jonáša Záborského a hotelom Savoy, ktorý v hudobnom živote Prešova zohráva veľmi dôležitú úlohu. V týchto priestoroch sa odohráva väčšina koncertov vážnej hudby v rámci Prešovskej hudobnej jari a Prešovskej hudobnej jesene, podujatí, ktoré majú za sebou viac než štyridsať ročníkov, a sú teda už stálymi hudobnými udalosťami v Prešove. Čierny orol bol dejiskom mnohých koncertov špičkových umelcov rôznych žánrov, vystúpil tu napríklad Marián Varga, Andrej Ochodlo, Peter Breiner, Stano Palúch a Boris Lenko so svojím projektom Triango, Diabolské husle, ale aj české folkové legendy ako Jaromír Nohavica alebo Karel Plíhal. Druhým dôležitým priestorom je divadlo Jonáša Záborského – jeho dve sály v historickej a novej bu-

dove. Je to na takéto mesto veľa alebo málo? Táňa Pirníková na túto otázku odpovedá takto: „Počet niekedy nezaváži. Keď sa chce... Napríklad taká sála Čierneho orla predstavuje pre mňa špecifický fenomén, vie byť slúžkou bujarej plesovej zábavy, barovou dámou džezového festivalu i nonšalantnou dámou koncertu filharmónie. Máloktorá sála dokáže tak bezprostredne meniť šat a pritom zostať svojskou... Na priestor veľkého prešovského divadla som si nikdy nezvykla, príliš „kultúracky“ na môj vkus. Avšak aj tu bolo pre mňa cťou zažiť krásne hudobné chvíľky – koncert Hany Hegerovej, Jarka Nohavici, hudobno-divadelnú produkciu o Beatles... Predsa len radšej mám divadelnú sálu historickej budovy. Znamená pre mňa citlivo prežitý príbeh Edith a Marlen, derníri predstavenia Na skle maľované.“

Okrem týchto klasických priestorov určených na prezentáciu hudobných produkcií však Prešov poskytuje viacero plnohodnotných alternatív. Ktoré z nich sú zaujímavé pre Táňu Pirníkovú?

„Za roky môjho pôsobenia v Prešove sa mi vrylo do pamäti i niekoľko menších kúzelných priestorov: nikdy nesklamala malá sála DADu, kde sedenie na schodoch chvíľami pripomínalo „elastický“ priestor, ktorý sa dokázal prispôsobiť aj dvojnásobnému počtu zvedavých detí, keď sme im so študentmi hrávali hudobnú rozprávku O dvanásťich činových vojačikoch (len sme o tom nehovorili požiaremu dozoru). Rovnakou kúzelným je pre mňa priestor Študentského pastoračného centra (najprv v budeve hotela Senátor, neskôr v Čaviarni na Jarkovej), s pravidelnou komornou koncertnou činnosťou. Svojskú vôňu má klubová muzika v klubovej kaviarne Christiania... No a aby som nezabudla, dnes populárny „open air“ priestor má i v Prešove svoje miesto a čaro. Malé „dvojschodíkové javištiak“ pred galériou pravidelne prichýľuje zbyry, súbory a iné príležitostné zoskupenia. Naposledy ma pri ňom pani primárka resuscitačného oddelenia zasväcovala do zásad prvej pomoci (pomáhala nám umelá Anča).“

Sakrálny priestor a hudba sú dve historicky späté veličiny. V tejto súvislosti sa Táňa Pirníková vyznáva: „Tajuplnou atmosférou s prímesou veľkoleposti sa u mňa zapísala sála Evanjelického kolégia, rozmerná a veľkolepá najmä do výšky, avšak s akustikou takou prenikavou, že počúť ako padne ihla, nehovoriac o chvíľach, keď počas subtílnej interpretácie dobovej violy da gamby oneskorený náruživec s kyticou vtrhne do prvého radu... Spominam na nezabudnuteľný vianočný koncert M. Michelčíka v netradičnom šate, diplomový koncert gitarového tria Katedry hudby... Spomeniem ešte jeden priestor – magický – Veľký kostol na námestí. Niekoľko organových koncertov mi v duši stále znie...“

Spomenút treba tiež občasné koncerty v židovskej synagóge, v ktorej už znala world music Pressburger Klezmer Band, ako aj husle koncertného majstra Igora Karška a jeho súpútnikov.

Festivaly

Napriek tomu, že Prešov nemožno považovať za

mekku festivalového života, svoje zázemie si tu našlo viacero žánrovo rôznorodých podujatí. Neskôr jeseň už tradične patrí festivalu Jazz Prešov. Ako vidí Táňa Pirníková túto kapitolu v hudobnom živote Prešova? „Ďalšie špecifikum prešovskej hudobnej scény predstavuje určite džez. Môj rovesník a kolega P. Adamovič ako interpret, ale i pedagóg stojí na čele mladej generácie, ktorá má za sebou tradiču niekoľkých ročníkov jazzových dní a množstvo klubových koncertov. A samozrejme, nestor slovenského džezu P. Lipa, pochádzajúci z Prešova a k rodnému mestu sa hlásiaci. Moje dva živé kontakty s ním patria určite medzi tie, na ktoré sa nezabúda... Prvý – ako s lektorm džezových kurzov pre študentov (organizoval P. Tóth), keď imidž veľkého umelca zamenil za láskavú ochotu skúseného profíka podeliť sa. Druhý – na živom koncerte v prešovskej koncertnej sále Čierny orol (Lipa spieva Lasicu), keď rovnako kúzelné zamenil

Ivana Gibová: Hudba v krakovských uliciach

imidž veľkého umelca..."

V tomto roku si Jazz Prešov zaknihuje už svoj sedemnásťty ročník. Na svojom konte má účinkovanie takých osobností jazzového sveta ako Mike Stern Band, Jiří Stivín, Dan Bárta či Jakub Pavel Ryba. V minulom roku sa tiež podarilo zosúladiť termín konania s Bratislavskými jazzovými dňami, čo organizátorom umožnilo zabezpečenie účasti známych hudobníkov. Aj vďaka tomuto podujatiu má džez v Prešove silné zázemie.

Priaznivcom folku a country je určený Festival dobréj hudby Sigord. Organizuje ho už od roku 1997 každoročne občianske združenie Sicortus. Miesto festivalu sa viackrát menilo. Ako napovedá názov, festival začína na Sigorde, dva ročníky sa konali v priestoroch prešovského amfiteátra a potom sa podujatie presunulo na prírodné kúpalisko Delňa. Organizátorom sa za tie roky podarilo na podujatie pritiahnuť takmer všetky významné osobnosti slovenského a českého folku a country, za všetkých možno spomienuť napríklad mená ako Wabi Daněk, Kamelot, Vlasta Redl, Lojzo, Pressburger Klezmer Band, Zuzana Mojžišová či Neřez so Zuzanou Navarovou.

Štyridsiata deviata rovnobežka spája Prešov s Pařížom. Cirkus 49 je názov občianskeho združenia, ktoré organizuje multižánrový festival (t)urbanfest, zameraný na alternatívnu, elektronickú a tanečnú hudbu a pouličné umenie. Tento rok prebehol už jeho štvrtý ročník, skatepark pri Hotelovej akadémii vystriedalo prírodné kúpalisko Delňa. Festivalový program okrem vystúpenia skupín a DJov zahrňa aj workshopy – tento rok napríklad išlo o tvorivé zvládnutie umenia bubeníckeho, kováčskeho, hŕniarskeho, šperkárskeho či hrania na didgeridoo.

Kluby

V neposlednom rade treba do dôležitých momentov hudobného života zarátať existenciu hudobných klubov. Tu možno spomenúť najmä Pilsner pub, s ktorým sa dlhé roky spájali hudobné soboty. Pilsner pub zachytil ako jeden z prvých podnikov trend obľuby trochu ponurých, no intimných a útlulých priestorov pivnic s tlmeným svetlom sviečok a rozhovormi pri pive za zvukov jazzovej a inej hudby. Tradícia, bohužiaľ, nepretrvala spolu s prepadom kvality ponúkaných služieb v danom podniku.

Ako alternatíva hudobného sveta intelektuálov stredného veku filozofujúcich s cigaretou v ruke začal v hudobnom živote Prešova fungovať Wave Pub, ktorý doň vnesol dôraz na alternatívnu elektronickú hudbu pre mladšie ročníky poslucháčov. K nemu sa svojimi hudobnými akciami neskôr pridal Bizzare Music Café. Jednou z posledných lastovičiek na prešovskom klubovom nebi je City Club na Sídlisku III.

Kultovým miestom stretávania sa najmä vysoko-školskej mládeže bol cyklistický klub Kostitras alias Ryba v stene, neskôr zasa Domček kultúry a oddychu v bývalých priestoroch Christianie, ktoré ponúkali možnosť akýchsi „koncertov priamo v obývačke“. Bohužiaľ, v oboch prípadoch pragmaticke aspekty života zrazili na kolena nadšencov, ktorí spomínané kluby prevádzkovali, a v oboch priestoroch dnes funguje podnikateľská alternatíva.

Priestor po týchto kluboch úspešne zaplnila Christiania, kníhkupectvo a hudobný klub v jednom. Znaci slovenských reálií evidujú obchod s rovnakým menom v Poprade. V skutočnosti ide o label zo 60-tych rokov v Dánsku, kde Christiania predstavovala akýsi štát v štáte – slobodomyselnú komunitu mladých ľudí, propagujúcich alternatívny spôsob života. Za necelé dva roky existencia stihla Christiania toho na hudobnom poli zožať slušnú úrodu – na jej malom pódiu stáli také mená hudobného sveta alternatívnej hudby ako Živé kvety, Dano Heriban, Soňa Horňáková, Longital, Kolowrat či Grzegorz Karnas...

Martina Ivanová
Táňa Pirníková

Židovská synagóga

Židovská komunita v Prešove začala písť svoju história až začiatkom 19. storočia, keď dostali Židia povolenie usadiť sa na voľných pozemkoch pri hradobnej priekope po zbúraní mestského opevnenia.

Prešov a židia

V okolí mesta, najmä v Šarišských Lúkach, už vtedy žili početné židovské komunity, ktorých členovia sa s výnimkou jarmokov smeli v meste zdržiavať len od 6. do 18. hodiny. Občianske právo dostal ako prvý Markus Holländer.

Z vďakou daroval mestu Neptúnovu fontánu. Syn prvého židovského občana, Leo, sa stal prvým predsedom Židovskej obce v Prešove. Židia si v meste začali stavať objekty potrebné na ich bežný aj náboženský život. Ten bol prerušený druhou svetovou vojnou, keď v koncentračných táboroch zahynulo viac ako 6000 prešovských prívržencov judaizmu. Od roku 1989 spravuje židovské pamiatky v meste opäť Židovská obec, ktorá má v súčasnosti len okolo 50 členov. Katarína Körtvelyessy, ktorá sa dlhé roky zaoberala historiou Židov, bola správkyňou prešovskej synagógy a poskytla informácie pre tento článok, sa stala 7. septembra obeťou havárie autobusu v Chorvátsku.

Dvaja Židia, tri názory

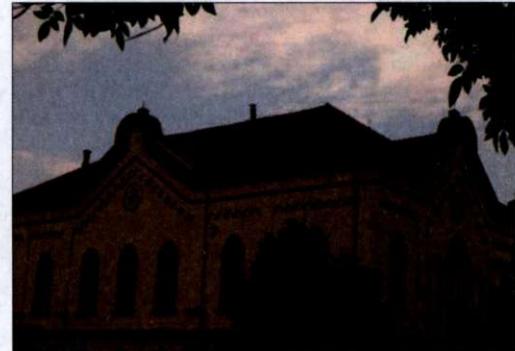
Toto židovské porekadio platilo aj na Židovskom kongrese v roku 1868 a odvtedy sú veriaci rozdelení na ortodoxných a neológov. Dôvodom rozkolu bol odlišný pohľad na náboženské otázky a ich vplyv na bežný život. Kým ortodoxní Židia trvajú na striktnom dodržiavaní všetkých príkazov a zákazov, na prispôsobení sa bežného života náboženstvu a ich zmyslom života je služba Bohu, neológovia svoje náboženstvo liberalizovali. Zrušili alebo upravili niektoré príkazy a zákazy, viac sa prispôsobili západnej kultúre a zmyslom ich života je šťastie.

Ortodoxní Židia dodnes na sobotnú cestu do synagógy nepoužívajú autá, lebo sa pridržiavajú zákazu práce v tento sviatok. Za prácu sa považujú akékoľvek spôsoby prejavu dominancie človeka nad sviatkom. Autá nepoužívajú, lebo na ich naštartovanie je v motore potrebná iskra, pomocou ktorej vzniká oheň. Zakladanie ohňa je považované za prácu, a preto je zakázané. Neológovia berú zákaz zakladania ohňa doslovne, a teda autá smú používať aj v deň šabatu.

Neskôr sa prívrženci judaizmu rozdelili na ďalšie skupiny (napríklad konzervatívnych Židov), ale v Prešove, pri takom nízkom počte ľudí praktizujúcich toto náboženstvo, stráca svoje opodstatnenie aj delenie na základné dve časti.

V minulosti tento rozkol znamenal, že k ortodoxným synagógam a cintorínom, kde sú ženy nadálej oddelené od mužov, pribudli synagógy a cintoríny neologické, ktoré povolujú spoločné modlitby a pochovávanie bez rozdielu pohlavia.

V Prešove sa dnes používa ortodoxná synagóga, ktorej lavice sú z neologickej synagógy na

Zuzana Kováčová: Prešovská židovská synagóga

Konštantínevej ulici (dnešná Norma), lebo pôvodné lavice boli zničené počas druhej svetovej vojny, keď v nej nemecké vojsko malo maštale. Pochováva sa na neologickej cintoríne v komplexe mestských cintorínov.

Synagóga nie je židovský chrám

Judaizmus je viera, v ktorej je čas dôležitejší ako miesto. V praxi to znamená, že nezáleží na tom kde, ale kedy sa veriaci modlia. Za jediný Chrám bol považovaný ten dvakrát zbořený v Jeruzaleme. Židia žijúci v diaspoře (rozptýlení) však začali stavať miesta zhromažďovania sa – *beit ha-kneset*. Grécke slovo *synagogein* je prekladom tohto hebrejského pomenovania.

Dodnes je to miesto, kde sa veriaci stretávajú, aby sa spolu modlili, slávili sviatky, ale aj aby sa učili. Súčasťou synagóg (aj tej prešovskej) je knižnica. V každej synagóge tiež možno nájsť Tóru, slovo Božie, tvorenú piatimi knihami Mojžíšovými, listami prorokov a spismi. V prešovskej synagóge sa dodnes číta z Tóry, ktorú sem ako dar od amerických židov medzi dvoma svetovými vojnami priniesol vtedajší minister zahraničných vecí Ján Masaryk, syn Tomáša G. Masaryka.

Prešovská ortodoxná synagóga bola postavená v roku 1898. Jej vnútorná výzdoba v murskom štýle z nej robí jednu z najkrajších stavieb podobného druhu na Slovensku. Dodnes je funkčná. Členovia Židovskej obce sa tu stretávajú každý druhý šabat, a ak je to možné, aj v dňoch veľkých sviatkov. Podmienkou je prítomnosť aspoň desiatich dospelých mužov. Taktiež slúži ako miesto konania koncertov väznej hudby a na prvom poschodi v tzv. ženskej galérii sú vystavené exponáty z pôvodného Židovského múzea – Barkányova zbierka judeák, predmetov viažúcich sa na život židovskej komunity. V areáli Židovskej obce sa okrem nej nachádza židovská škola, dom správcu, rabinát a bitúnok. Tieto budovy dnes už neslúžia svojmu pôvodnému účelu. Sú súčasťou desiatich objektov Európskej cesty židovského kultúrneho dedičstva a spolu s cintorími sú zapísané do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok SR.

Zuzana Kováčová

Príhovor rektora Prešovskej univerzity v Prešove pri príležitosti otvorenia akademického roka 2008 - 2009

**Vaše Excelencie, Spectabiles, Honorabiles,
Cives akademici, vzácní hostia, dámy a páni,
milé študentky a študenti!**

Dovolte mi, aby som Vás pri dnešnej slávnostnej príležitosti otvorenia akademického roka 2008 - 2009 na Prešovskej univerzite v Prešove čo najsrdečnejšie privítal a pozdravil. Pre našu alma mater je mimoriadne dôležité, že slávnoštný charakter tejto chvíle umocňujú svoju účastou vzácní hostia - reprezentanti zahraničných krajín, predstaviteľia štátnej a verejnej správy, cirkevní hodnostári, členovia správnej rady univerzity, zástupcovia podnikateľského sektora, akademických ustanovíz a mimovládnych organizácií, ktorých prítomnosť nás povzbudzuje a považujeme ju za prejav uznania našej inštitúcie. V mene celej akademickej obce im všetkým za túto podporu patri úprimné podakovanie.

Dnešný deň je pre nás veľmi radostný tým, že môžeme privítať medzi nami nových členov akademickej obce - prváčky a prvákov na všetkých troch stupňoch vysokoškolského vzdelávania, najmä však nových adeptov bakalárského štúdia. Dnes sa začína písat nová kapitola Vašej knihy života, ktorú, dúfame, naplní predovšetkým úsilie a túžba nadobudnúť nové vedomosti a zručnosti s cieľom nielen dopracovať sa k vysokoškolskému diplому, ale v duchu hesla „*Non scholae sed vitae discimus*“ najmä k úspešnému uplatneniu sa v profesionálnom i osobnom živote. Už antický učenec Cato postrehol, že „*vzdelanie je sladký plod horkého koreňa*“, a Lucanus k tomu dodáva: „... pocta teší tým viac, čím väčšiu námahu si žiada“.

Milí naši noví kolegovia,

iste si dnes kladiete otázky - Zvládnem to? Nie je to nad moje sily? Môžem Vás uistiť, že skúsenejší členovia našej akademickej komunity urobia všetko preto, aby ste prípadné drobné problémy s adaptáciou v novom prostredí hravo zvládli a aby ste neskôr, už s istým časovým odstupom, hodnotili svoje rozhodnutie stráviť jedno z najkrajších období svojho života práve na Prešovskej univerzite v Prešove ako dobrú a šťastnú voľbu.

Nový akademický rok 2008 - 2009 je pre Prešovskú univerzitu dvanásťtym v poradí. Celková tradícia vysokoškolského vzdelávania v našom meste, ktoré si počas tohto akademického roka pripomene 710 rokov od udelenia výsad slobodného kráľovského meststa, je však podstatne dlhšia a má už 341 rokov. Genius loci Prešova je teda už niekoľko storočí späť so vzdelávaním, poznávaním a výskumom, čo predstavuje nesmiernu komparatívnu výhodu v dnešnej epoce paradigmatického prechodu, ktorého efektom by malo byť sformovanie vedomostno-kreatívnej spoločnosti. Ambíciou našej univerzity je výrazne participovať na týchto procesoch, ba neskromne možno hovoriť aj o úsilií byť lídom tejto tranzícii v regióne a mieste nášho pôsobenia. Máme na to vytvorené solídne podmienky. Na 8 fakultách univerzity študuje 12,5 tisíc študentov. Univerzita patrí s počtom 1050 pracovníkov k najväčším zamestná-

vateľom v metropole Prešovského samosprávneho kraja. Máme akreditovaných spolu 1 242 študijných programov, z toho 759 pre dennú a 483 pre externú formu štúdia. Z uvedeného počtu je 657 študijných programov 1. stupňa (bakalárskych), 532 študijných programov 2. stupňa (magisterských), 3 študijné programy spojeného 1. a 2. stupňa a 50 študijných programov 3. stupňa (doktorandských, z toho 25 dennej a 25 externej formy).

Kolegyne, kolegovia, milí hostia.

Vstup do nového akademického roka je zároveň príležitosťou na prezentáciu úloh na najbližšie obdobie v kontexte krátkej bilancie roka predchádzajúceho. Zo širokého spektra rozličných aktivít, ktoré sme realizovali, vyberiem len tie najdôležitejšie. Uskutočnili sme novelizáciu základných vnútorných predpisov univerzity, ktorej potrebu vyvolala jednak zmena zákona o vysokých školách, ako aj meniace sa požiadavky na naše fungovanie. Korigované boli ustanovenia o zložení akademickej obce, vymedzení kompetencií jednotlivých úrovní manažovania a jednoznačne boli upravené symboly univerzity. Z pohľadu vzdelávacích činností sa najvýznamnejšia zmena týkala určenia počtu 18 kontaktných hodín vyučovania týždenne pre študentov väčšiny študijných programov dennej formy štúdia. Jej cieľom je zmeniť spôsob vyučovania a postupne prejsť od modelu vyučovania s dôrazom na faktografické vedomosti a memorovanie k modelu založenému na zvládnutí metód a samostatnom tvorivom riešení problémov. Tento prístup si vyžaduje väčší časový priestor na prácu v knižniciach, archívoch, teréne a laboratóriach a menej sedenia v posluchárnach. Na druhej strane pre tvorivých pracovníkov univerzity sa týmto vytvára väčší časový fond pre vedecko-výskumné a umelecké aktivity, pretože výkon a kvalita v týchto oblastiach má rastúci význam pri celkovej evalvácii a financovaní našej alma mater.

Z pohľadu študenta sa zvýšili jeho možnosti podieľať sa na tvorbe profilu svojho vysokoškolského vzdelávania v rámci zvoleného študijného programu. Túto samoprofiláciu podporuje široká univerzitná ponuka výberových predmetov. Legislatívne zmeny viedli tiež k zvýšeniu slobody študenta pri volbe tempa svojho štúdia. V budúcom období sa zameriame na zdokonaľovanie procesov súvisiacich s prípravou záverečných prác. Kvalita záverečných prác je významným indikátorom celkového kvality edukačných procesov. Zvýšené nároky budú kladené nielen na študentov, ale aj na školiteľov. Posilníme priebežnú kontrolu a prijmem opatrenia, ktoré budú minimalizovať výskyt plagiatorstva. Dodržiavanie etiky vedeckej práce a ostatných akademickej aktivít je totiž základným predpokladom dobrej osobnej i inštitucionálnej reputácie, ktorá sa získava dlhodobou systematickou prácou, ale stráca sa v priebehu krátkych okamihov. Ako memento nám v tomto kontexte môže slúžiť nedávny prípad na záhrebnej univerzite, ktorá bude zrejme nútená prikročiť k zrušeniu viacerých fakúlt, na ktorých prekvitala korupcia.

Z hľadiska internacionalizácie vzdelávania prioritne podporujeme jeho európsky rozmer, najmä pri návrhoch obsahu študijných programov, v spolupráci s vysokými školami (domácimi i zahraničnými) a v akademickej mobilite. Z toho vyplynulo vytvorenie piatich vzdelávacích modulov v anglickom jazyku a dvoch bakalárskych programov na Fakulte zdra-

votníctva a FHPV v anglickom jazyku, ktorých cieľom je otvoriť sa európskemu i mimoeurópskemu vzdelávaciemu priestoru nielen prostredníctvom výmenných stáží študentov, ale ponukou celých študijných programov prednášaných v cudzom jazyku. V priebehu uplynulého akademického roka naša univerzita podpísala memorandum o spolupráci so Soochow Univerzitou v Taipei, Taiwan; bilaterálna spolupráca v rámci Erasmus bola rozšírená o partnerstvo s renomovanými univerzitami Roma Tre Univerzity v Ríme; Istanbul University, Turecko; University in Tartu, Estónsko; University of Balears Islands, Mallorca, ako aj s mnohými ďalšími univerzitami v snahe rozšíriť a diverzifikovať naše partnerstvá i mimo priestor nášho bezprostredného teritoriálneho susedstva. V najbližšom období pripravujeme naše zapojenie sa do Danube Rectors' Conference a budeme hľadať spôsob ako participovať na projekte Euromediteranej univerzity v Portoroži.

Pristúpili sme k viacerým organizačným zmenám, ktorých cieľom je optimalizovať naše interné vzdelávanie a výskumné procesy a pružne reagovať na požiadavky externého prostredia. Došlo k transformácii Centra celoživotného vzdelávania na Centrum celoživotného a kompetenčného vzdelávania PU, príčom v tejto súvislosti sa stali jeho súčasťou Ústav jazykových kompetencií a Ústav digitálnych kompetencií. Reorganizácia sa dotkla aj Ústavu regionálnych a národnostných štúdií. Na jeho báze vzniklo Výskumné centrum PU, ktorého poslaním bude rozvíjať výskum so širokým interdisciplinárny zameraním – integrujúci prírodovedné, spoločenskovedné a humanitné bádanie. Výskumné centrum sa tiež stane inštitucionálnym dáždnikom pre rodiače sa centrál excelentnosti. Súčasne bol zriadený Ústav rusínskeho jazyka a kultúry, ktorý sa stal ojedinelou bázou rusinistíky, ktorú na našej univerzite rozvíjame ako jedinú na Slovensku. Študentské servisné centrum rozšírilo svoje portfólio aktivít o celý rad informačných služieb a jeho názov sa zmenil na UNIPOCENTRUM. Na úrovni rektorátu došlo k transformácii oddelenia zahraničných vzťahov na oddelenie vonkajších vzťahov a marketingu, vytvoril sa útvor ľudských zdrojov a svoju činnosť začína vydavateľstvo PU. V najbližšom období bude založený Ústav ázijských štúdií ako výraz zvýšeného záujmu o interkultúrny dialóg medzi európskou kultúrou a viacerými ázijskými kultúrami (japonskou, čínskou, indickou a tureckou), ktorý je už podporený bilaterálnou spoluprácou zakotvenou v už spomínanom memorande o spolupráci so Soochow university v Taipei. Mimoriadne nás tešia aktivity našich študentov. Zásluhou niekoľkých nadšencov začala v uplynulom akademickom roku pracovať a vysielať internetová televízia Mediálka, ktorá sa popri rádiu PaF stala ďalším univerzitným médiom. V oblasti vonkajšej i vnútornej komunikačnej stratégie a marketingu sme realizovali viaceré kroky. Po niekoľkoročnej absencii sme sa opäť začali zúčastňovať na veľtrhoch a výstavách vzdelávania (Bibliotéka, Medacta, Proeduco), vydali sme nové informačné publikácie (napr. informačného spriveduču štúdiom na PU, publikáciu v anglickom jazyku pre zahraničných študentov) a v najbližšom období pripravujeme novú elektronickú i printovú podobu univerzitného časopisu „Na PULze“. Chystáme aj komplexný redizajn webových stránok univerzity. Budeme radi, ak svojimi názormi, postrehmi a článkami prispejete k skvalitneniu našej vonkajšej prezentácie a vnútornej komunikácie. Súčasťou našej

komunikačnej stratégie je prebiehajúca príprava ko operačného profilu univerzity vo vzťahu k rozličným segmentom, chystané otvorenie on-line internetovej univerzitnej predajne a postupná aktivizácia komunikácie s absolventmi v rámci pripravovaného kalendára úspešných absolventov. Vyústením uvedených snáh by malo byť zriadenie absolventského klubu. Univerzita sa tiež stala členom American Chamber of Commerce, Slovak Chapter. Toto členstvo je konkurenčnou výhodou, ktorá umožňuje vstupovať do spolupráce aj s akademickými i neakademickými subjektmi z USA.

Ctené dámy, vážení páni, milí mladí priatelia,

Uplynulý akademický rok sa niesol tiež v znamení kľúčových slov medzinárodná evalvácia a komplexná akreditácia. Evalváčná komisia EUA vo svojej hodnotiaci správe poukázala na solírne postavenie našej univerzity v európskom vzdelávacom a výskumnom priestore. Zároveň však poukázala na mnohé slabšie stránky, ktoré sa budeme usilovať odstrániť v najbližšom období. Tieto podnety a ciele boli zapracované do nového Dlhodobého zámeru PU na obdobie 2007 – 2013 s výhľadom do r. 2015, ktorý už bol aj schválený akademickým senátom a správnu radou PU. Esenciálne vyjadrené – budeme sa snažiť o efektivizáciu administratívno-manažerských činností, inováciu a internacionálizáciu ponuky študijných programov, zvýšenie kvality a vyšše medzinárodné zapojenie výskumných a umeleckých aktivít a výstupov, skvalifňovanie kvalifikačnej štruktúry a jednotlivých kompetencií našich tvorivých i technicko-administratívnych pracovníkov, zlepšenie vzdelávacej, výskumnnej a sociálnej infraštruktúry univerzity. Viačeré z úloh obsiahnutých v uvedenom strategickom rozvojovom dokumente sme už začali realizať. Prebieha audit administratívnych činností na univerzite, ktorý by mal viesť k implementácii optimálneho modelu delby kompetencií medzi jednotlivé úrovne manažovania. Každodená prax a odporúčania evalvačnej komisie potvrdzujú, že mnohé činnosti sa zbytočne duplikujú na nižších úrovniach, čo vedie k potrebe integrácie a následnej hlbšej špecializácie jednotlivých administratívnych výkonov. Budeme sa všemožne usilovať, aby sa počiatocná nedôvera fakult k týmto krokom rozplynula tým, že jednotlivé procesy budú dobre fungovať. V oblasti zlepšovania kvalifikačnej štruktúry venujeme osobitnú pozornosť tvorivým pracovníkom, ktorí ešte neukončili tretí stupeň vysokoškolského štúdia. Je potrebné si uvedomiť, že táto kategória by sa na univerzite mala vyskytovať len raritne a je tolerovateľná iba v iniciálenom štádiu akademického kariérneho cyklu.

Najdôležitejšou udalosťou súčasného obdobia je prebiehajúci proces komplexnej akreditácie univerzity. Spis, obsahujúci podklady pre hodnotiacu činnosť akreditácej komisie, bol odovzdaný začiatkom apríla. Tento objemný materiál má 111 721 strán a obsahuje viac ako 206 miliónov slov. Vedenie univerzity, vedenie fakúlt a jednotlivé pracoviská vyvinuli nesmierne úsilie, aby sme potvrdili našu pozíciu jedinej univerzitnej vysokej školy v populáčne najväčšom spomedzi slovenských samosprávnych krajov. Odovzdaním spisu sa však celá procedúra len začala, a teda netreba strácať zo zreteľa potrebu túto pozíciu každodenne potvrdzovať kvalitou prácou a výsledkami vo vzdelávacej, výskumnnej, umeleckej i manažerskej činnosti. Hodnoteniu kvality našich činností

venujeme veľkú pozornosť. Na fakulte manažmentu overujeme pilotný projekt implementácie systému CAF (Common Assessment Framework), ktorý po vyhodnotení skúsenosti hodláme rozšíriť na celej univerzite.

Jedným z klúčových predpokladov dosiahnutia uvedených cieľov je ich finančné zabezpečenie. Z hľadiska hospodárenia univerzity je dôležité, že sme dosiahli kladný hospodársky výsledok. Podobne dôležitým rozhodnutím bolo prijatie nového modelu tvorby rozpočtu univerzity. Harmonizovali sme väčšiu princípov zásluhovosti a solidarity, pričom v budúcnosti budeme posilňovať zásluhovosť. Nemôžeme však úplne upustiť od solidarity, pretože univerzita je jedna rodina, ktorá musí byť schopná podporiť najmä rodiace sa projekty, od ktorých budeme očakávať efekt v budúcnosti. Uplatní sa však pravidlo, že podpora bude viazaná na aktivity. V tejto súvislosti sme posilnili fondový model konštrukcie rozpočtu. Vytvorili sme nový fond konkurencieschopnosti. Z fondu boli podporení profesori – hlavní garanti magisterských a doktorandských študijných programov, úspešní vedúci riešiteľia medzinárodných výskumných projektov a významných národných výskumných projektov (APVV, AV), autori pôvodných vedeckých prác uverejnených v karentovaných časopisoch, lídri projektov centier excelentnosti, podaných v rámci výzvy z OP Výskum a vývoj. Podpora je tiež rezervovaná pre tvorcov a garantov nových študijných programov II. a III. stupňa a nových študijných programov poskytovaných vo svetových jazykoch.

Ctené dámy, vážení páni, milí mladí priatelia,

Postupne rastúca úloha výskumu v ére formovania vedomostno-kreatívnej spoločnosti je veľkou výzvou pre našu alma mater. Je potešiteľné, že v uplynulom roku sme konečne prenikli na arénu európskych rámcových programov a riešime prvý projekt 6. rámcového programu EÚ zameraný na problematiku obnoviteľných zdrojov energie. Naša univerzita bola jedným z hlavných iniciátorov stretnutia s prednými švajčiarskymi odborníkmi (BioValley Bazilej) z oblasti biotechnológií a ich aplikácií v medicíne a farmaceutickom priemysle, ktorého výsledkom je pripravovaný projekt BioTask. Ide o vybudovanie biotehnologického klastra na východnom Slovensku. Podobnou iniciatívou je projekt BioMed, kde sa spoju s košickými univerzitami a výskumnými ústavmi, ako aj priemyselnými podnikmi usilujeme o sformanovanie siete pracovísk zameraných na biomedicínsky výskum a jeho aplikácie. Je slibné, že oba projektové zámery schválila komisia vlády SR pre vedomostnú spoločnosť. Na uvedené aktivity nadvázuje naše úsilie o vytvorenie centier excelentnosti vo výskume. Zareagovali sme na výzvu z operačného programu Výskum a vývoj a podali sme projekty vybudovania troch centier – centra ekológie živočíchov a človeka, centra pre geografické informácie a priestorové analýzy a lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočníckeho centra. V prípade úspechu budeme môcť z finančných zdrojov EÚ vybudovať moderné laboratória s výskumnými technológiami na špičkovej svetovej úrovni. Tieto centrá sú koncipované tak, že postupne sa k nim budú môcť pridať ďalšie vedné oblasti, čím sa pod gesciou Výskumného centra PU vytvorí transdisciplinárna bádateľská platforma ako predpoklad zapojenia sa do medzinárodných výskumných konzorcií.

Moderná infraštruktúra je nevyhnutnou podmienkou zvyšovania konkurencieschopnosti univerzity. V minulom akademickom roku sme spolu s fakultami realizovali niekoľko infraštrukturálnych projektov v celkovom finančnom objeme 21,3 mil. Sk: začatie prevádzky Celouniverzitné edukačné a výcvikové stredisko Domaša – Valkov, prístavba Študovne univerzitnej knižnice, modernizácia pracoviska UK na GTF PU (vďaka podpore gréckokatolíckeho arcibiskupského úradu), finalizujeme prípravné projektové práce na rekonštrukciu objektu bývalej ZŠ na Uli. 17. novembra 15., rekonštrukcia parkoviška na Uli. 17. novembra, výstavba vstupných priestorov v ŠD Exnárova, modernizácia kancelárskych priestorov na Pedagogickej fakulte. Začala sa projektová príprava výstavby novej budovy pre Pravoslávnu bohosloveckú fakultu PU, prístavbu fakulty manažmentu PU. Máme pripravené projekty na revitalizáciu objektu VŠA na Uli. 17. novembra, zavedenie internetu do všetkých priestorov univerzity a študentských domovov a modernizáciu didaktického prostredia. Zmeny nastávajú v študentskej jedálni, ich cieľom je zatraktívniť a spestriť ponuku jedál a ďalších služieb pre študentov a zamestnancov a poskytnúť im na vyšej kvalitatívnej úrovni ako doposiaľ. V oblasti informačného zabezpečenia našej jadrovej činnosti, ktorou je vzdelenie, prechádzame na nový modulárny akademický informačný systém (MAIS), ktorý je modernejšou, pružnejšou, užívateľsky priateľskejšou a bezpečnejšou platformou ako jeho doteraz používaný predchodca.

Milé kolegyne a kolegovia,

Prešovskej univerzite v Prešove sa postupne darí rozširovať svoje aktivity vo vzťahu k vonkajšiemu prostrediu. Okrem spomínaných marketingových aktivít je mimoriadne potešiteľné, že už tradičnej univerzite tretieho veku sa v uplynulom akademickom roku začala budovať nová tradícia detskej univerzity, ktorá mala pozoruhodný ohlas v prešovskej verejnosti. Vynikajúce výsledky dosahujú aj naše umelčké súbory. Sme veľmi radi, že sa darí pokračovať vo výsledku 40-ročnej tradícií festivalu Akademický Prešov. Začiatkom leta nás pozitívne šokovali skvelé výsledky zboru Juventus Paedagogica, ktorý na 20. ročníku Medzinárodného festivalu akademických speváckych zborov IFAS v Pardubiciach získal 1. cenu v zlatom pásme kategórie Ženský spevácky súbor, 1. cenu v zlatom pásme kategórie folklór, cenu rektora Univerzity Pardubice a napokon cenu za najlepší dirigentský výkon prevzala dirigentka zboru Mgr. Tatiana Kanišáková, PhD. Zahanbiť sa nedali ani naši športovci. Veľkú radosť nám urobili najmä basketbalisti BK 99 PU Prešov, ktorí postúpili do extraligy. Práve činnosť tohto klubu je ukážkou neustále sa zlepšujúcej spolupráce Prešovskej univerzity a mesta Prešov. Spoločné aktivity sa v uplynulom roku koncentrovali na podporu úsilia mesta získať titul Európskeho hlavného mesta kultúry 2013, čo viedlo k mobilizácii kreatívneho potenciálu prešovskej komunity aj za našej účasti. Veríme, že v chystaných projektoch sa bude pokračovať v spolupráci so susednými Košicami a naša univerzita je pripravená participovať na týchto aktivitách. Dobrý ohlas aj v médiach mala súťaž študentských vedeckých a umelčkých prác o cenu primátora mesta Prešov či fotografická súťaž zameraná na život na univerzite. Dôležitá je taktiež spolupráca s Prešovským samosprávnym krajom. Pre univerzitu má význam najmä postupné naplna-

špeciálna príloha

na pulze...

časopis prešovskej univerzity

III

nie regionálnej inovačnej stratégie, najmä účasť pri aktivitách Regionálneho inovačného centra.

Prešovská univerzita ako integrálna súčasť európskeho vzdelenávacieho a výskumného priestoru nevyhnutne musí posilňovať medzinárodnú dimenziu svojich činností. V predchádzajúcim akademickom roku sme venovali pozornosť elaborácii nových výučbových modulov pre zahraničných študentov, rozšíreniu ponuky, resp. inovácií modulov v cudzích jazykoch s cieľom zvýšiť počet prijatých študentov v rámci programu LLP - ERASMUS. Nadviažeme na pozitívne skúsenosti s jazykovou prípravou študentov Erasmus a rozšírimo ponuku letných škôl. Vytvorili sme tiež vnútorné legislatívne podklady a finančnú schému pre motiváciu našich pracovníkov zapájať sa do výučby v cudzích jazykoch. Na základe pozitívnych skúseností v zahraničí budeme implementovať benchmarkingové nástroje v oblasti skvalitňovania zahraničnej spolupráce.

Vážené slávnostné zhromaždenie,

Očakávania, s ktorými vstupujeme do nového akademického roka 2008 - 2009, sú veľké. O mnohých výzvach som sa už zmienil. Osobitnú zmienku a pozornosť si zaslúži hyperkonkurenčné prostredie, v ktorom pôsobíme. Vyžaduje si neustálu adaptáciu a inováciu. Musíme opustiť našu mentalitu podieľania sa na trhu a pokúsiť sa ju nahradíť dravou mentalitou vytvárania trhu. Klúčové sú inovácie, príčom na vytvorenie trhu nestačia inovácie aditívneho typu, ale základom úspechu sú disruptívne inovácie. Na jednotlivých pracoviskách bude potrebné mobilizovať kreatívny potenciál a nebáť sa prísť aj s veľmi odvážnymi myšlienkami. Môžem Vás uistiť, že vedenie univerzity má záujem podporiť každú zaujímavú aktivity a projekt. Dvojnásobne to platí pre našich študentov. Príklad už spomínanej internetovej televízie Mediálka môže inšpirovať ďalších. Veľmi žiaduce je väčšie zapojenie našich študentov do vzdelenávacích, výskumných, umeleckých i administratívnych činností, formou brigádnickej činnosti. Prečo by si mali vylepšovať svoj rozpočet brigádami v nepodnetnom prostredí, keď na našej univerzite máme toľko práce? Spolieham sa na dekanov, vedúcich pracovísk, že budú schopní identifikovať sezónne či nárazové činnosti, do ktorých môžu byť zapojení naši študenti.

Vážené slávnostné zhromaždenie,

Stojac na prahu nového akademického roka máme veľké očakávania. Mnohí si kladieme otázky, ktoré sa týkajú našej budúcnosti. Podobné otázky si kladú experti vo všetkých európskych krajinách. Napríklad známy holandský think tank CHEPS (Center for Higher Education Policy Studies) predstavil tri možné scenáre vývoja - Centralia, Octavia a Vitis Vinifera, ktoré ukazujú, ako odlišne by sa mohlo vyvíjať vysoké školstvo. Otázka znie nielen tak, ktorý z trendov nadobudne prevahu, ale aj to, kto bude rozhodovať o tomto smerovaní. Centralia je scenár charakterizovaný pomerne rigidným, zhora nadol organizovaným vysokoškolským systémom, ktorý je prísne kontrolovaný a finančne podporovaný verejným sektorm. Kontrola vysokoškolských inštitúcií by mala zostať v rukách akademikov, ale so silnou manažérskou profesionálnou podporou. Kvalita edukácie by mala byť meraná zamestnateľnosťou absolventov a garantovaná centralizovaným (európskym) systémom

akreditácií. Octavia je scenár charakterizovaný väčšou diverzitou organizačných foriem vysokých škôl, väčšou flexibilitou a neustále sa meniacou ponukou študijných programov. Príznačný je dôraz kladený na líderstvo, dôležitosť výkonu, na koordináciu vzťahov medzi rozličnými aktermi spolupráce. Veľký význam sa v tomto scenári pripisuje verejno-súkromnému partnerstvu. Kvalita edukácie bude garantovaná sieťou akreditačných agentúr. Vitis vinifera je scenárom extrémnej organizačnej diverzity vysokých škôl, čo môže viesť k problémom definovať a klasifikovať vysokoškolské inštitúcie. Rozhodujúca úloha pripadne trhovému mechanizmu, pretože vysokoškolské vzdelanie bude považované za súkromné dobro. Hodnotenie kvality edukácie bude výlučne v rukách trhu.

Je otázne, po ktorej trajektórii sa vydáme v najbližších rokoch. Podstatné však je, aby sme pracovali tak, aby nás nezaskočil ani jeden z uvedených scenárov. Znamená to neustále na sebe pracovať a dôsledne implementovať model celoživotného vzdelávania. Objem informácií sa každých 8 až 10 rokov zdvojnásobuje a rýchlosť ich spracovania počítavými systémami sa každých 5 rokov zvyšuje o jednu generáčnu úroveň. V súčasnosti v krajinách EÚ začínava v priebehu 10 rokov približne 80 % technológií, v dôsledku čoho zaniká a následne vzniká cca 7 % pracovných miest. V priebehu roka svoje zamestnanie a 12,5 % dokonca mení aj odvetvie svojej práce. Celoživotné povolania teda postupne vymierajú. Naopak, narastá neistota. Uplynulé dni nám opäť ukázali, aké zraniteľné sú svetové finančné trhy a aké závažné sú environmentálne a ekonomicke dôsledky klimatických zmien. Musíme teda pripraviť nastupujúcu generáciu tak, aby sa dokázala vyuvoľať s podobnými nepredvídateľnými situáciami. Z uvedeného teda vyplýva, že oblasťou, na ktorú sa musíme vo vzdelávaní zamierať, je rozvoj klúčových kompetencií, ktoré sú využiteľné v rôznych oblastiach činností, môžu sa aktivovať a prejavovať v rozličných kontextoch reálneho života. Potrebné bude posilňovať podnikavosť, posmeľovať ochotu podstupovať riziko a vytvárať priaznivú klímu na tvorbu sietí spolupráce založených na dôvere, na kooperáciu vyžadujúcej rešpektovanie dobrých mravov a reciprocity. Strategickým cieľom nášho úsilia má byť tvorba ľudského kapitálu, ktorý bude schopný nielen využívať importované moderne technológie, ale postupne ich vylepšovať až napokon aj vyuvíjať na báze vlastného inovačného potenciálu.

Cives academici, vzáci hostia!

Dvanásťty akademický rok na Prešovskej univerzite v Prešove je otvorený. V mene vedenia, ako aj v mene svojom Vám všetkým želám, aby Vaša výtrvalá práca bola počas neho korunovaná mnohými akademickými úspechmi v celom spektri vzdelenávacia, výskumných, umeleckých, športových i organizačno-manažérskych oblastí. K tomu Vám prajem dostatok tvorivej energie, pevné zdravie, povedný kúsok šťastia, príjemnú a prajnú atmosféru ako na pracovisku, tak aj v súkromí.

QUOD BONUM, FELIX, FAUSTUM FORTUNATUMQUE SIT!

Mirka Doliňáková, výstava *Fotosyntéza*

obsah:

- 1 Príhovor rektora
1 Príhovor redakcie

téma čísla

- 2 – 3 Univerzita a ideály alebo Struna, ktorá znie

nás človek

- 4 – 5 Literatúra je bytostne nepraktická

akcie a projekty

- 6 – 9 Prvá detská univerzita v Prešove
9 Exkurzia v Žakovciach
10 Naša univerzita vo veľkom svete

Univerzitná knižnica

- 11 – 12 Živá knižnica

Publikácie

- 12 Filozoficko-kultúrne otázky slovanského myšlienkového dedičstva

mojich 7 divov

- 13 – 15 Mojich 7 divov jazyka

absolvent

- 16 – 17 Iba vzdelaný človek môže v dnešnej dobe obstáť
17 – 18 Výstava Michala Tokára a konferencia o Milanovi Rúfusovi v Madride

fórum

- 19 Život verus prázdniny
19 Športové všeličo pre materské školy

na pulze hudby

- 20 – 21 SZ IUVENTUS PAEDAGOGICA zažiaril...
21 Tri ceny na interpretačnej súťaži v Prahe

na pulze výtvarného umenia

- 22 – 23 Čentrálna akadémia umenia v Pekingu
23 K výstave o budovaní... názoru
24 Fotosyntéza

na pulze literatúry

- 24 Milý Rilke!

na pulze divadla

- 25 Vypreparovaný kôň v dierkovaných pančuchách...

na pulze filmu

- 25 Na začiatku Jedného sveta

dianie v meste

- 26 – 27 Čo čítať, na čo sa pozerať a čo počúvať

genius loci

- 28 Židovská synagóga